

Romano hangos

22, Kč

ROMSKÝ HLAS – MĚSÍČNÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 15 • ČÍSLO 9–10 • VYŠLO 30. SRPNA 2013

zprávy

BUKUREŠŤ – Zemřel Nicolae Gheorghe, velký romský vůdce, člen několika romských evropských institucí. Neúnavný a systematický organizátor nespočetných evropských romských shromáždění, při nichž se koncipovala evropská politika Romů vůči EU a jednotlivým státům. Dobře ho znali i čeští Romové, neboť jeho účast na české půdě byla častá a jeho role zde nezapomenutelná.

LIBEREC, NOVÝ BOR – Krajský soud poslal mačetové útočníky v Novém Boru na 3 až 16 let do vězení za pokus o vraždu a ublížení na zdraví. Stalo se tak dva roky poté, co k útoku v baru Pivní pomoc došlo. Podle soudu nešlo o rasově motivovaný útok. Celkem došlo k odsouzení pěti Romů. Útok vyvolal v Novém Boru demonstrace a rasové napětí.

MILOVICE – Paterčata matky Alexandry Kiňové už zdárně rostou v novém bydlišti, které však matka dětí víceméně tají s obavami o jejich bezpečí. „Myslela jsem, že paterčata budou mít lidé rádi, vždyť je to pro celou republiku něco výjimečného. A zatím... Nerozumím tomu,“ uvedla matka.

ROŽNOV POD RADHOŠTĚM – Dne 17. července se v místním skanzenu uskutečnil již 19. ročník festivalu Romská píseň. Přijely na něj tradičně maďarské, slovenské a české romské hudební skupiny. Hvězdou festivalu bylo romské divadlo Romathan ze Slovenska. Finanční potíže organizátorů festivalu, kterým je Demokratická aliance Romů ve Valašském Meziříčí, nastolily otázku, zda se příští rok festival bude vůbec konat. Samozřejmě by to stálo za to, jelikož šlo už o dvacátý ročník.

(www.romea.cz, LN, kh)

Budeme dál blokovat rasistické demonstrace

Blokádu chystaného pochodu neonacistů ve Vítkově 3. srpna a doprovodné akce navštívili desítky lidí, jak místní, tak z celé republiky.

Foto: Barbora Kleinhamplová

VÍTKOV – Dne 3. srpna zahájila ve Vítkově svou činnost Platforma Blokujeme. Navazuje na iniciativy Nenávist není řešení a Konexe. Výzvy platformy se v ten den aktivně zúčastnili i organizace a jednotlivci v několika českých městech i v zahraničí.

Kdo jsme? Otevřená platforma sdružující jedince i organizace. Odmítáme ignorovat skutečnost, že každý víkend probíhají násilné protiromské demonstrace a pochody. Odmítáme dál pasivně sledovat situaci, za níž nenávist pramení z nedostatku informací a společenské frustrace stoupá každým dnem. Naším cílem je tyto projevy společně zastavit.

Žijeme v období vleklé celospolečenské krize, která se projevuje jak ve vztazích ekonomických, tak mezilidských a morálních. Elity, které za tento stav nesou zodpovědnost, projevům otevřeného rasismu pouze přihlížejí. Využívají protiromské nenávisti k odvedení pozornosti od vlastních provinění.

Jsme neustále svědky toho, že někteří političtí představitelé ve svých veřejných projevech používají protiromskou rétoriku a zneužívají ve svůj prospěch situaci chudých lidí v České republice.

Rada Evropy vyzývá Českou republiku ústy svého komisaře pro lidská práva Nilse Muižniekse: „Úřady by měly vyslat důrazný signál, že nebudou tolerovány žádné projevy nenávisti!“

A my žádáme vládu, politiky na všech úrovních a zejména občanskou společnost: „Zastavme řetězec protiromských pochodů! Nechceme už ani jeden!“

Co pro to děláme? Nenásilnou formou blokujeme nenávistné pochody. Pořádáme veřejná shromáždění a kulturní akce: výstavy, koncerty, promítání filmů apod., diskuse, happeningy a demonstrace. Vyjednáváme se zastupiteli měst, aby protiromské demonstrace nepovolili, píšeme otevřené dopisy politikům, radíme lidem jak využívat občanské právo shromažďovat se

a projevit veřejně svůj názor. Svým podpisem můžete úsilí a činnost platformy Blokujeme podpořit na www.blokujeme.cz. Na těchto stránkách se také dozvíte všechny aktuality z činnosti platformy. Najdete nás také na www.facebook.com/Blokujeme.

Jednu z našich akcí, blokádu zamýšleného pochodu pravicových extremistů ve Vítkově 3. srpna, přišlo podpořit několik desítek lidí z různých měst.

Místní Romové, Strana rovných příležitostí spolu s platformou Blokujeme zorganizovali shromáždění a Koncert pro Natálku.

Proslovy směřovaly k těm, kteří za násilný útok na romskou rodinu v roce 2009 nesou zodpovědnost. Romové i Češi na shromáždění apelovali na vládu České republiky, aby nenávistné pochody proti Romům zastavila.

Jak na akcích už vícekrát zaznělo – neblokujeme lidi, ale myšlenku.

Margita Rácová

členka Platformy Blokujeme, Brno

z obsahu

Znáte Balval fest?

Festival s magickou atmosférou
strana 2

Ján Cibul'a už tu není.

Ohlédnutí za romskou osobností
strana 3

Jak vidíte olašské krále?

Kde je a kdo není autorita
strana 4

Experiment, který vyšel.

Maďarská obec má starostu Roma
strana 5

Patrik vyrábí housle.

Rozhovor se skutečným mistrem
strana 7

McEisi a jeho fans

Co nového u rapperů v Karvině
strana 10

Platforma Blokujeme nechyběla ani v Duchcově

Foto: Facebook

DUCHCOV, JIČÍN, OSTRAVA – Místní Romové, zvláště mládež, se aktivně podíleli na přípravě shromáždění plánovaných na 24. srpen v několika městech po celé republice.

Výstavou s názvem Genocida Romů v době druhé světové války jsme chtěli v Duchcově připomenout historické skutečnosti a bránit tak dalšímu bujení anticikanismu a neonacismu.

Zastrašování, omezování občanských práv, averze vůči Romům, proticikánská opatření, to bylo v minulosti součástí konečného řešení cikánské otázky. Odmítáme

opakování podobných scénářů. Jak shromáždění, tak výstava částečně omezily plánované shromáždění a pochod rasistických extremistů.

24. srpna se tak iniciativa Blokujeme v Brně, Jičíně, Ostravě i Duchcově a dalších městech postavila proti pochodům extremistů.

V Brně se uskutečnilo poklidné shromáždění formou pikniku a pochodu ulicemi, kudy plánovali neohlášený pochod anticikaništiny. Policie situaci dobře zvládla, pochod extremistů rozpustila.

Romové v Ostravě zažili útoky extremistů přímo v jejich domovech, tamní policie shromáždění

a pochody extremistů městem podcenila.

Místní Češi v Jičíně zorganizovali akci Pohádkou proti nenávisti, čtení romských pohádek v židovské synagoze zaznamenalo značný ohlas veřejnosti. V Jičíně se setka- lo kolem padesáti extremistů, místní policie situaci zvládla.

Plzeň se vůči extremistům postavila blokádou.

Platforma Blokujeme děkuje všem, kteří se aktivně zapojili a vyjádřili tak svůj občanský postoj. Sledujte naše akce, nebo sami přicházejte s novými nápady, buďte aktivní!

Margita Rácová

zprávy

DUCHCOV – Halasně oznamované protiromské shromáždění neonacistického uskupení zvaného Český lev skončilo v sobotu 17. srpna fiaskem. Přišlo jen asi 40 „lvů“ a hlídalo je asi 360 policistů. Jen deset skinheadů bylo domácích. Obligátní hesla „Čechy Čechům“ a „Nic než národ“ nepřinesla žádnou novou myšlenku. Na místech obývaných Romy se sešlo několik desítek příznivců sdružení Konexe. Ti zde uspořádali hudební vystoupení a na náměstí byla péčí Muzea romské kultury a Společenství Romů na Moravě instalována výstava romského holocaustu.

PRAHA – Návrh českoromské vlajky považují za symbol soužití Kumar Vishwanathan z Ostravy a Zuzana Štefková z pražské galerie Artwall. Jejich starosti na naši hlavu, dovoluje si poznamenat Karel Holomek z Romano hangos. Michal Schuster z Muzea romské kultury poznamenává: „S národní verzí romské vlajky jsem se ještě nikde nesetkal. Romská vlajka je atributem Romů jako národa, stejně jako hymna Djelem, djelem. Míří napříč státy.“ (www.romea.cz, LN, kh)

V Přístavu si umíme pomoci

**DIECÉZNÍ CHARITA
OSTRAVSKO-OPAVSKÁ**

OSTRAVA – Do azylového domu Přístav v Ostravě-Kunčičkách zavítal profesionální záchranář Radim Kozelský. Zdejší obyvatelé se snažil naučit, jak přispět k záchraně lidského života formou první pomoci. V domově bydlí 44 lidí, zpravidla po dvou ve společné „domácnosti“. Pokročilejší věk a nashromážděná onemocnění často zapříčiní stav, který vyžaduje rychlou pomoc. Prezentace, jež byla součástí projektu „Provoz nízkoprahového a poradenského centra v Ostravě-Kunčičkách“, přizpůsobená vnímavosti obyvatel, vyzdvihla základní kroky, bez kterých se první pomoci neobejde.

Jana Hajnová

pracovnice Diecézní charity ostravsko-opavské

Proč vzniklo sdružení Aufori?

HRADEC KRÁLOVÉ – V Královéhradeckém kraji působí nová nezisková organizace Aufori. Název tvoří zkratka počátečních písmen latinského „Audacem fortuna iuvat“ – „Odvážnému štěstí přeje“.

Aufori jsme založili na jaře roku 2013. Chceme poskytovat služby rodinám i jednotlivcům, kteří žijí v chudobě, nebo jsou chudobou ohroženi z důvodu odlišné barvy pleti, nízkého vzdělání a s tím spojené nezaměstnanosti, z důvodu dlouhodobé a vysoké zadluženosti, péče o dítě (samozivitelé) a další.

Budeme poskytovat služby především v oblasti podpory a udržení bydlení jednotlivců a rodin. Líbí se nám koncepce vícestupňového postupného bydlení, a proto chceme podporovat vznik sociálních bytů v obcích. Nesouhlasíme s tím, aby byly komerční ubytovny vydávány za formu sociálního bydlení.

Magdaléna Juráková

pracovnice sdružení Aufori, aufori@gmail.com

Naše čtenářky tam v Karviné...

Foto: Lukrecius Chang

V Nekoři dobře se táboří

NEKOŘ – Letošní tábor jsme plánovali už od ledna. Jedno bylo jisté: že nás letos bude opravdu víc. Po loňském úspěšném táboře v Olešné na Českomoravské vysočině se přihlásilo mnohem víc dětí.

Na přípravě a organizaci letošního tábora se tentokrát podílela nejen Česko-britská obecně prospěšná společnost, ale i občanské sdružení Džas. Nakonec jsme se všichni shodli na krásném místě v pod-

hůří Orlických hor, základně Lorien v Nekoři.

Vzhledem k tomu, že se nám loňský tábor povedl, chtěli jsme letos pokračovat v tradici. Takže se tábora účastnily děti nadané hudebně, tanečně, a také nově děti nadané sportovně. Naše neziskové společnosti dlouhodobě pracují s talentovanými dětmi a podporují je. I letos se tábora zúčastnili žáci brněnských škol: ZŠ a MŠ nám. 28 října, ZŠ

a MŠ Merhautova a díky kolegovi panu Barkocimu také ze ZŠ a MŠ Křenová. Kromě toho se k nám připojili ještě děti z Třebíče a Lysic.

Poslední červnovou neděli bylo brněnské hlavní nádraží plné dětí a rodičů. Ještě před odjezdem si lektori (instruktoři) rozdělili děti do skupin nazvaných barevně: žlutá, zelená, oranžová a modrá.

První den si děti vymyslely pokřik pro svůj tým a hned večer ho vyzkoušely u táboráku. Jednotlivé dny byly pojaty tematicky, začali jsme komedií a končili hororem. V pohádkový den jsme navštívili zámek Častolovice.

Tak jako loni i letos se vymýšlely scénky k tématu dne. Byli jsme mile překvapeni, s jakým nadšením se děti zapojovaly. Každý večer jsme diskutovali o tom, co pro děti uplynulý den znamenal a co by rády dělaly následující den. Musíme poděkovat všem vedoucím a lektorům, byli jsme prostě dobřej týmy.

Monika Balogová

sdržení Džas

Irena Čechová

Česko-britská o. p. s.

Balval fest čili o jednom magickém romském festivalu...

KOKAVA NAD RIMAVICOU – Co si asi tak představit pod názvem Balval fest 2013? Jde o festival romské hudby, který se uskutečnil letos 24. a 25. srpna.

Kokava nad Rimavicou – to je dlouhý název pro místo, které většina nás, většinových obyvatel České kotliny a okolí, nezná a ani nemá představu o tom, kde takové místo hledat. Cestuje se tam dlouho a složitě, a přestože to zní podivně, je to tak jediné správně.

Kdo by dalekou cestu přeci jen vážil, dorazil by na místo, kde je všechno jinak. První věc, která neznalého návštěvníka překvapí, je pocit, že se původní význam onoho slova festival nevytratil a je zde skutečně svátkem. Ten svátek je přítomný v drobnostech. V tom, že lidé sem přichází svátečně oblečení a naladěni. V tom, že nikoho ani nenapadne během třináctihodinového hudebního maratonu odskočit si ve tmě k plotu a namísto toho spořádaně stojí frontu na placené toalety. V tom, že v jednu hodinu v noci se sousedé od stolu loučí a po odnesení prázdných tácků do připravených odpadkových košů ještě papírovým kapesníkem očistí stůl od zbytků večere. V tom, že i ti nejmenší zůstávají hluboko do noci spolu s rodinou.

Druhým podstatným rozdílem je absence dělicí čáry mezi vystupujícími a obecnstvem. Hudba na pódiu má úžasnou sílu, ale po návratu zjistíte, že jakýkoliv její záznam je ochuzený. Ochuzený o ty, kteří sílu hudby sdílenou z pódia vrací

okamžitě zpět. Hudebníci se ihned po vystoupení stávají diváky a diváci ve vlnách zaplavují pódium a tančí, kde se dá. Pořadatelé sice čas od času musí vyklidit dřevěnou plochu jeviště amfiteátru, ale spíše jen proto, že houslista by mohl smyčcem někomu ublížit, než že to někomu vadilo.

Tančí se. Tančí se na pódiu, vedle něj, pod ním. Tančí se u fronty na pivo a placky. Tančí se u perníkových srdcí. Tančí se ve světle improvizovaného osvětlení i v hluboké tmě. Tančí se bez ohledu na věk a stav. Mužové tančí s vysokooktanovým borovičkovým palivem v žilách, které přetaví v neuvěřitelnou energii složitých figur vydusávaných do zbytků srpnové trávy. Ženy záhy mění své sváteční lodičky s nejvyššími podpatky za praktič-

tější bosé přezutí. A všichni tančí tak, že se sloupky prachu zdvíhají až ke druhému patru noci osleplých školních oken.

Končí se hodinu před rozedněním. Nejvyšší čas, aby přespolní mohli dojít na první ranní vlak, který bude vypraven ze zšedělého nádraží. Starší paní s tancem rozvrkočenými vlasy si u okénka koupí jízdenku, vezme drobné nazpět a ještě jednou se skloní k osvětlenému otvoru: „...iba vám musím povědat, že tuná vám tak krásně vonia káva...“.

A pak se vracíte. Hudba stále ještě zní v uších a celou cestu zpět vyjadáte jako tichý blázen s připitomělým úsměvem a občasným lusknutím prsty. To jenom doznívá ten příliv. Ačten bachta!

Text a foto: © e guma

Janko Cibul'a zemřel...

Ján Cibul'a – lékař a představitel mezinárodního romského hnutí, zemřel ve švýcarském Bernu v neděli 18. srpna po těžké nemoci ve věku 81 let. Mladším z vás, kteří Jana Cibul'u neznali, ho alespoň trochu představíme.

Narodil se v romské osadě v Kle-novci na Slovensku 7. ledna 1932. Byl v Československu prvním Romem, který se stal lékařem. Byl významným představitelem mezinárodního romského hnutí, pro něž velmi mnoho udělal.

S prací za lepší postavení Romů začal Ján Cibul'a ještě na Slovensku, kde studoval a v roce 1957 promoval na Lékařské fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. V roce 1968 spoluzakládal s Antonem Facunou Svaz Cikánů-Romů na Slovensku. Ve stejném roce však bývalé Československo z rodinných důvodů opustil a přestěhoval se do Švýcarska. Žil pak v Bernu, kde měl dlouhá léta svou lékařskou ordinaci. Přitom působil jako člen parlamentu romské organizace, která v roce 1971 připravovala ustavení Mezinárodní romské unie (International Romani Union – IRU).

MUDr. Ján Cibul'a byl jedním z iniciátorů setkání 8. dubna 1971 v anglickém Orpingtonu u Londýna – prvního kongresu Světové romské unie World Romani Union (přejmenované později na Mezinárodní romskou unii – IRU). Tam jeho účastníci poprvé veřejně odmítli pojmenování „Cikán“ od majoritních společností a deklarovali přijetí názvu Rom. Zároveň přijali i svou vlajku, dnes užívanou jako mezinárodní romskou vlajka, a zpívali zde poprvé romskou hymnu „Gejlem, gejlem lungone dromeha“.

Tento hlavní den kongresu se stal později Mezinárodním dnem Romů

a jakožto takový se slaví dodnes. Mezi účastníky tohoto, dnes už historického, 1. kongresu byli i romští představitelé z Československa – delegace Svazu Cikánů-Romů ČR, vedená JUDr. Tomášem Holomkem a Antonínem Danielem (pozvaná byla i Eva Davidová spolu s Willy Guyem).

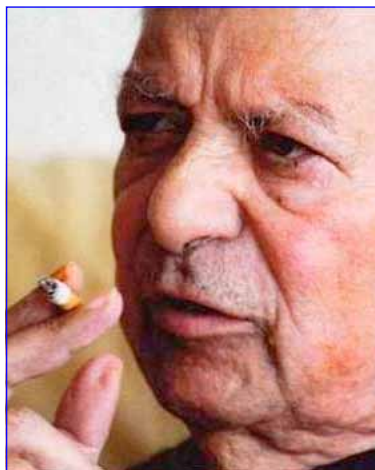

Foto: Pravda.sk

Na 2. kongresu IRU v roce 1978 ve švýcarské Ženevě byl Ján Cibul'a zvolen prezidentem této mezinárodní romské organizace, v níž bojoval za lepší postavení Romů v Evropě i ve světě. Zejména jeho zásluhou došlo již v březnu 1978 k oficiálnímu uznání Mezinárodní romské unie (IRU) a jejímu přijetí do sekce nevládních organizací při Organizaci spojených národů OSN, jakožto pozorovatelské organizace. Ve své práci pokračoval i v dalších obdobích. V roce 1981 se uskutečnil třetí Světový romský kongres v německém Göttingenu, v roce 1990 pak 4. kongres ve Varšavě, až do roku 2000, kdy se v Praze sešel 5. romský kongres – kdy Ján Cibul'a stále výrazně a úspěšně reprezentoval romské hnutí na mezinárodní úrovni.

V roce 1985 se stal laureátem švýcarské kulturní ceny kantonu Bern. V roce 2001 navrhlo Sdružení česko-slovenských Romů v Kanadě Jána Cibul'u na udělení Nobelovy ceny míru. Od nás však za svůj přínos ocenění žádné nedostal – snad bychom to mohli ještě napravit.

Ján Cibul'a byl i talentovaným houslistou. Ačkoliv neměl hudební vzdělání, hrál výborně na housle, kterými vyjadřoval své pocity – hovořil přitom romsky a nikdy v sobě nezapřel opravdového Roma ze Slovenska. S Jankem jsem se znala už od roku 1954, kdy jsme byli společně i na výzkumu Romů ve slovenském Gemeru – oba ještě jako studenti, on medicíny na Lékařské fakultě v Bratislavě a já etnologie a dějin umění na Filosofické fakultě v Praze. V naší výzkumné skupině, kterou vedla Emília Čajánková-Horváthová (tehdy rovněž ještě studentka etnografie na Universitě v Bratislavě), byli také Gustav Karika – student Právnické fakulty v Praze (potom právník a soudce v Popradu), Jankova sestra středoskolačka Adélka Cibulová z Kle-novce (která rovněž pak vystudovala medicínu a byla ženskou lékařkou), akad. malířka Míla Doleželová a akad. malíř Václav Fiala. S Jánem Cibul'ou jsme byli od té doby přátelé a spolupracovníci, po celý život. Se mnou i s Milenou Hüb-schmannovou byl stále v kontaktu, přestože žil ve Švýcarsku. MUDr. Ján Cibul'a byl velmi moudrý a dobrý člověk. Zanechal za sebou hlubokou stopu – a proto bychom na něj nikdy neměli zapomenout.

Paľikeras tuke, Janko, leperaha tut. Mi del o Del tuke loki phuv.

Eva Davidová
historička, etnografka
a socioložka

Osmnáctý srpen 2013 patřil v Hodoníně u Kunštátu vzpomínkám na holocaust Romů

HODONÍN U KUNŠTÁTU – V neděli 18. srpna se v Hodoníně u Kunštátu konalo pietní shromáždění k uctění památky obětí romského holocaustu.

Akce se v místě tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu koná každoročně jako připomínka 21. srpna 1943, kdy byl z tábora vypraven nejpočetnější transport romských vězňů do vyhlazovacího koncentračního tábora Osvětim II–Bře-

zinka. Převážná část Romů z tohoto transportu v Osvětimi zahynula.

Program pietního shromáždění vytvořilo Muzeum romské kultury s Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského, které také spravuje Památník Hodonín u Kunštátu. Po úvodní mši v areálu bývalého tábora, kterou sloužil farář Vojtěch Vágai, se hosté přesunuli na nedaleký lesní hřbitov Žalov, kde pronesl proslov mi-

nistr školství Dalibor Štys, vylanec SRN v Praze Robert Klinke, zástupkyně velvyslanectví USA v Praze Sonnet Frisbie a poslankyně PČR Anna Putnová. Radu vlády pro záležitosti romské menšiny a národnostních menšin zastupoval vedoucí jejich kanceláře a sekretariátu Martin Martínek, ministerstvo kultury Magda Junková.

Martina Zuzaňáková
mluvčí Muzea romské kultury

Na Lety u Písku se nezapomíná

LETY – Dne 1. srpna večer se uskutečnila v KP Lety vzpomínková akce pod názvem „Uctění obětí romského holocaustu a vzpomínka na zahájení a ukončení provozu cikánského tábora Lety“.

Po položení květin u pomníku obětí letského tábora promluvil k přítomným (tehdejší) předseda Vlády ČR Jiří Rusnok, předseda Společenství Romů na Moravě Karel Holomek, velvyslanec SRN Detlef Lingemann a vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková. Poklonit obětem letského tábora se přišli také ministr zahraničních věcí Jan Kohout, ministr kultury Jiří Balvín, náměstkyně ministry školství Eva Bartoňová, senátor Pavel Eybert, hejtman Jihočeského kraje Jiří Zimola, zástupce MO ČR, starostka obce Lety Blanka Hla-

vínová, starosta obce Králova Lhota, místopředseda KDU-ČSL Jan Bartošek, zástupce MRK v Brně, lidičtí pamětníci a další hosté.

Druhá část pietní vzpomínky patřila romským písním v provedení hudební skupiny Bachtale Apsa s Máriem Bihárim a jako host skupiny vystoupila herečka a zpěvačka Bára Hrzánová. (kh)

O Roma vakeren

je pořad Českého rozhlasu určený pro Romy.

Jeho jednotlivé relace lze zpětně vyhledat v archivu textů na

www.romove.cz

komentář

Dvojí pieta jako symbol rozdělení

KAREL HOLOMEK

Již po několikáté se u bývalého cikánského tábora v Letech u Písku uskutečnil dvojí pietní akt. Akci z 1. srpna pořádá Památník Lidice, který je i vládou pověřeným správcem tohoto památníku.

Prvního srpna 1942 byl totiž tento tábor zřízen se zaměřením speciálně na české Cikány žijící v protektorátu. K jeho zrušení došlo 8. srpna následujícího roku a poslední zbytky Romů v počtu asi 750 mužů, žen a dětí byly odsunuty do Osvětimi.

Druhý pietní akt organizuje Výbor pro odškodnění romského holocaustu představovaný Čeňkem Růžičkou. 13. května proto, že toho dne v roce 1943 byl vypraven z letského tábora první transport Romů do Osvětimi. Je pravda, že v tento den se zde objevuje podstatně více Romů než v tom druhém

O data však nejde! Jde o to, zda je morálně a lidský přípustné pořádat dvojí pietu. Pro naši společnost je přece důležité, aby všichni naši občané přiznali i Romům podíl na poznání tragického způsobu řešení vztahů mezi lidmi, jaký tu svého času zavedli nacisté. A stejně tak pro všechny Romy by i jiné oběti než jejich měly být vnímány stejným způsobem. Pietu není možno rozdělovat. Děje-li se to u nás, pak je tu nepochybně něco v nepořádku, něco co symbolizuje rozdělení celé společnosti. Jde o odraz poměrů panujících ve společnosti.

Stejně tak se jen stěží lze smířit s veřejnou výzvou Čeňka Růžičky (doufáme, že ji není možno přisuzovat ostatním členům Výboru pro odškodnění romského holocaustu), který vyzývá všechny Romy, aby se účastnili v Letech u Písku jen „jeho“ pietního aktu a na ten Památníkem Lidice pořádaným nechodili. Nic horšího za dané situace už se nemohlo stát. Copak pietu si lze přivlastňovat?

Chvála Bohu, že alespoň v Hodoníně u Kunštátu se s tímto jevem nesetkáváme. A že by stejný důvod, jaký má zmiňovaný výbor, mohlo mít i Muzeum romské kultury, je známo. Tam je správcem Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského. A přesto zde u obou institucí panuje dělná spolupráce v zájmu dobré myšlenky vybudovat zde Památník romského holocaustu. Dobrý příklad poznání, že vše, co se tu děje, nemusí být špatné.

Ostatně: Cožpak v „Hodonínku“ neumírali stejní Romové jako v Letech? S Čeňkem Růžičkou jsem se zde ještě nesetkal. Kytice z Muzea romské kultury najdete jak v Letech, tak v Hodonínku, stejně jako i jinde. Myslím, že ctít památku obětí jen z řad svých příbuzných představuje dosti omezený pohled na pietu.

Ostrava 7. srpna aneb jak jsem se vrátil o sedmdesát let zpátky...

Byl jsem svědkem celé demonstrace v sobotu 7. srpna v Ostravě, hlavně na trase Nádražní – Muglinovská – Mariánskohorská.

Mám 78 let, pamatuju si druhou světovou válku a různé ústrky od gardistů na Slovensku, kteří bezdůvodně napadali Romy, mlátili je a házeli je do potoka. Ale to bylo za druhé světové války. To, k čemu se schylovalo v Ostravě v sobotu, mi připadalo jako jen krůček vzdálené od 40. let na Slovensku. Jen díky včasnému zásahu policie a její dobré organizaci nedošlo ke krveprolití. Za to policii patří velký dík.

Podle mého názoru by ale částku, kterou stál tento zásah, měli platit z vlastní kapsy politici, kteří tuhle situaci dopustili. Neměla by se hradit ze státních peněz. Nešlo o normální demonstraci, ale skoro o nacistickou demonstraci, která s demokracií nemá nic společného.

To jak nám nadávali „Cikáni do plynu“ a „Pusťte nás na ně“, to je trestný čin. To, co se odehrálo, je neomluvitelné. Já osobně dávám vinu za to, že jsme se dostali do takové situace, Klausovi a jeho partě, Topolánkovi, Nečasovi, Kalouskovi.

Michal Čonka

Stát možná odškodní nedobrovolně sterilizované ženy

PRAHA – Česká vláda hledá způsob, jak se vyrovnat s minulostí protizákonných sterilizací žen. Už před lety se za všechny dosavadní případy omluvila, nyní uvažuje i o jejich plošném odškodnění.

Nabízí se několik řešení, všechna ale naráží na jednu neznámou – nikdo přesně neví, kolik žen s podobným osudem mezi námi žije a kolik by jejich odškodnění stálo peněz ze státního rozpočtu. Mohou jich být desítky, ale i několik stovek. Český helsinský výbor a Liga lidských práv proto vyzývá všechny nedobrovolně sterilizované ženy, aby je jakoukoliv formou kontaktovaly. Přesnější odhady počtu těchto žen pomohou při přípravě návrhu zákona o jejich odškodnění.

Více informací poskytnou: Michaela Tejnorová z ČHV, 777 220 503, michaela.tejnorova@helcom.cz; Kateřina Červená z LLP, 777 701 621, kcervena@llp.cz

(mt, kč)

Nedávno zemřel „olašský král“ Ján Horvátko, předtím Ján Lipa a olašské velkorodiny se ohlíží po králi novém. Zajímalo nás proto:

Jak hodnotíte význam „olašských králů“ pro Olachy a další Romy?

Jiřina Šiklová

socioložka, publicistka, Praha

Nejsem Romka, tudíž nevím, kdo by mohl být romským králem. Nemám s nimi zkušenost a chápu to jen jako folklor.

Pavel Ambrož

úředník, Praha

Raději řešte místo toho vztah Romů s Čechy, když většina z dnes žijících Romů v ČR sem přišla a rozhodla se žít mezi nimi.

Petr Vašíček

lékař, Berlín

Funkce olašských králů je dědictvím úžasné kultury, které přejí skvělou budoucnost. K tomu, abych se zropešoval o možné osobnosti vhodné pro příštího krále, do toho jsem málo zasvěcen.

Dominik Žbánek

teolog, vychovatel v dětském domově Praha-Dolní Počernice

Patřím mezi zastánce občanské společnosti. Ty osobnosti, jimž svěřujeme rozhodování za nás, volíme ve všeobecných volbách. Struktury, ať už mocenské nebo ty, co mají podobu autority, považují za vedlejší. Někdo se včleňuje do církve, jiný uznává autoritu krále. Je to soukromá věc každého občana, která ale, podle mého názoru, nesmí být uplatňována na úkor práv a povinností daných Ústavou, Listinou základních práv a svobod a zákonů každého jedince. A nesmí poškozovat stát jako celek.

Michal Marčák

pracovník Krajského finančního úřadu, Brno

K tomu se nemůžu vyjadřovat, to je ryze vnitřní záležitost Romů a o rolích „králů“ jsem slyšel jen z vyprávění. Jejich konkrétní činnost neznám, ale pokud autoritu mají, tak by měli své „poddané“ směřovat v intencích platných zákonů této republiky.

Julius Beňák

zámečník, Krupka u Teplic

Olašský král, to mně nic moc neříká. Činnost těchto lidí je mi většinou neznámá a tam, kde je mi známá, tam je neuznávám. Nikdy jsem neslyšel, že by se angažovali v něčem dobrém pro Romy. Jejich hlavní aktivity podle mě: podvody a prospěchářství. Vztahy mezi Olachy a ostatními Romy bývají velmi, velmi studené.

Matěj Šarközi

sociální pracovník, Písek

Já ve skutečnosti nemám žádné konkrétní zkušenosti s „olašskými“ Romy. Vzpomínám si, že v Radě vlády pro záležitosti romské komunity pracovali dva členové výše zmíněné odnože. Jeden z nich byl Josef Stojka. Dále pak vím, že v hierarchii „olašských“ se nacházel ve vyšší vrstvě.

Stanislav Kejval

řemeslník a sociální pracovník pro ochranu dětí, Jihlava

Tady můžu odpovědět jen stěží, protože neznám význam osobností u olašských Romů. Ale tradice králů by se měla udržovat. Romové by měli mít před svým králem respekt a úctu. Také by měli mít svého vajdu, který by dohlížel na pořádek v komunitě. Tyto dvě významné osobnosti ať se těší respektu a úctě Romů a snaží se o uchování kulturních hodnot Romů olašských i těch ostatních. Můj názor je, že by takové osobnosti měly stát při obou stranách a ctít jeden druhého.

Miroslav Patrik

předseda sdružení Děti Země, Brno

Osobní zkušenost nemám, ale počítám, že jako neformální autorita mají ve své komunitě respekt, a jsou tedy věrohodnými rádci a rozhodci sporů a různých názorů, které je vždy lepší řešit dohodou či domluvou, než zákony. A samozřejmě, pokud respektují zákonné prostředí většinové společnosti, v níž žijí. Měli by mít tedy rozhled jak o chodu uvnitř své komunity, tak i o úskalích vnějšího prostředí.

Milan Klempár

hudebník přerovské kapely Imperio

Co se týče olašských Romů, musím podotknout, že je to velice specifická a uzavřená komunita, do které se Romové (Rumungři) těžko dostávají. Olašský král nemá s námi nic společného, ale taky nemá nic společného se všemi Olachy. Není vždy automaticky uznáván a respektován všemi Olachy, tzn. není králem všech Olachů! Samotní Olaši se dělí do tří kast a ne každá kasta má uznání pro ty druhé. Pro nás Rumungry je olašský král naprosto bez významu.

(pp, jh)

Olaši ostatními Romy opovrhují

Olašský král znamenal dřív pro olašské Romy, ale i pro Romy ostatní velkou autoritu. I představitelé různých oficiálních institucí jej někdy využívali při konfliktních situacích. Byl určitým prostředníkem mezi majoritou a olašskou menšinou.

Vzhledem k sociálně patologickým jevům u některých olašských Romů (závislost na drogách) není takových vhodných kandidátů mnoho. Jaké by měly být vlastnosti olašského krále? Měl by být v jejich komunitě autoritou, jednat se všemi stranami, měl by mít přehled, co se v komunitách děje, dostatek síly k dané funkci, měl by mít dobré jméno. Olašský král by měl mít rovněž vůli a chuť jednat s různými organizacemi a institucemi.

Zabývat by se měl problémy v komunitě a možnostmi jejich řešení – především pak vysokou závislostí na drogách. S „olašským králem“ jsme se při řešení této problematiky přímo nesešli. Ale např. s panem Josefem Stojkou z Ostravy jsme měli tu čest jednat a můžu říct, že se vždy snažil v rámci svých možností danou situaci řešit.

Vztahy mezi Olachy a jinými Romy jsou takové, že Olaši mezi sebe nikoho nepustí. Jedná se o velmi uzavřenou skupinu. Hlavní slovo tam mají převážně muži. Olašští Romové ostatními Romy opovrhují a naopak „ostatní“ Romové opovrhují Olachy. Jistě by bylo vhodné, aby se všichni Romové vzájemně respektovali a měli vůli spolu-

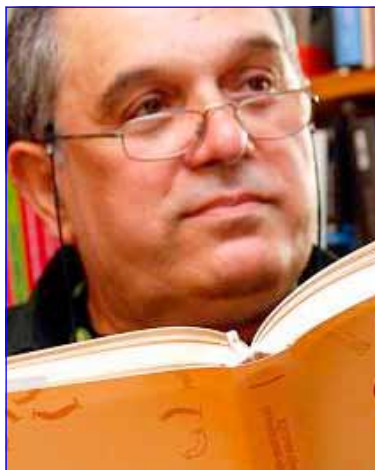

pracovat. Otázkou však je, zda tam tato vůle je, a nebo zcela chybí.

Vanda Holubová

pracovnice sdružení Romodrom, Horní Suchá

Titul krále dnes nic nepřináší

Pro Olachy funkce krále význam má, jde o jejich dávnou tradici. Olašský král je jejich reprezentací, uvnitř komunity má neskutečnou moc a respekt. Král soudí, uděluje

rozsudky a tresty včetně trestu nejvyššího – vyloučení z rodu i finanční pokuty (o tu jde nejvíce). Rozhoduje, smiřuje a promlouvá k široké veřejnosti. Velké rodové klany dělají vše proto, aby prosadily právě svého kandidáta. Mají z toho své výhody a privilegia. Olaši svého krále ctí, král je zákon, jak on rozhodne, tak to musí být.

Pro jiné Romy, ale i pro většinouovou společnost, olašský král nemá žádný význam. Neudrží kontakt s veřejností, ku prospěchu státu a pro rozvoj demokracie, nejde ruku v ruce s politikou ČR. Navíc, Olaši jako občané ČR včetně krále podléhají zákonům ČR a v případě spáchání trestného činu je soudí stát.

Já osobně vidím v instituci krále rituál, který Olachům v dnešní době už nic nepřináší. Ve společnosti to zvedá vlnu nenávisti proti všem Romům, kteří to pak vnímají jako krivdu. Narušuje to vztahy mezi Olachy a jinými Romy, které vzhledem k rozdílným tradicím a kultuře zůstávají už po staletí velice chladné. Tato etnická studená válka přetrvává. Komunity sebou vzájemně opovrhují a o zlepšení vztahů nestojí ani jedna, ani druhá strana. Byl bych ale rád, kdyby se do budoucna vztahy změnily. Nejen pro lepší soužití, ale třeba i proto, abychom byli ve volbách jednotní a romská komunita dostatečně silná.

Gejza Horváth

hudebník, Brno

Přijďte na soutěž Terne čercheňa 31. října v Hranicích

V sobotu 3.11.2012 od 14.00 hod v Hranické Sokolovně (Tyršova 1.) kontakt 604 638194

Na další ročník taneční soutěže Terne čercheňa se zájemci mohou těšit 31. října. Akce začne v 11.00 v Sokolovně v Hranicích. Přihlásit se můžete do 12. října. Vystoupení bude limitované časem, aby měli všichni stejné podmínky. Každý bude mít tři minuty na jedno vystoupení. Kategorie jsou rozdělené na tradiční romské tance a moderní tanec – hip hop. Těšíme se na vás.

Robert Sutorý

pracovník Městského úřadu Hranice

Chcete přispívat na naše anketní stránky? Ozvěte se na pecinkapavel@seznam.cz, horvathova@rommuz.cz či rhangos@volny.cz.

Úvaha o dnešním životě lidí

Existuje mnoho mladých, kteří zápasí s akutní nemocí či chronickou chorobou. Před desítkami let se takové nemoci u mladších lidí příliš nevyskytovaly. Spíš u starších, často až kolem sedmdesáti let. Teprve tehdy se ozývaly první příznaky porušených kloubů, kolen či zad.

Ale dneska kolem sebe vidím dvacetileté slečny a pány, kteří vedou dlouhý boj s nějakou chronickou nemocí. Mám jednoho známého, který již několik let trpí Bechtěrevovou chorobou. Je to chronické, celoživotní onemocnění zad. Další známou sužují dlouhodobé potíže střevního aparátu. Neustálé kontroly a odběry jsou na denním pořádku. Jedna operace skončí a druhá se může ozvat již za několik měsíců. Od lékařů většinou toto lidé slychávají, že je vyléčit nedokážou, že se dá pouze zpomalit zánež a průběh choroby a snížit bolest podáváním léků. Myslíte, že takový člověk může mít plnohodnotný život?

Dá se na to odpovědět lehce, že pokud se ten dotyčný dokáže se svou nemocí smířit, tak že jedno-

duše jde život dál? Ve skutečnosti to tak není. A to člověk pozná, až taková nemoc postihne jeho samého. Tady už žádné rady od druhých nepomohou. My „zdraví“ můžeme druhým dávat rady typu: „Nemysli na to, žij dál, neřeš to, usmívej se, mysli pozitivně...“ Zpočátku jsou všechny snahy o pomoc na nic. Člověka nic nebaví a myslí jen na nejhorší. Taková fáze nějakou dobu potrvá. Pak je ale nutné si uvědomit, že se člověk nemůže stále trápit a že musí začít myslet na rodinu, na děti...

Můj děda má šedesát pět let a je zdravý jak ryba. Nikdy netrpěl žádnou velkou nemocí či chorobou. A to prosím celý život kouří a za mlada si rád vypil. A když vidí ve své rodině třicetileté mladíky s bolestí kloubů a zad, tak nevěřicně kroutí hlavou a nechápe. On v jejich letech zvládal všechno a pracoval jako lev.

Čím to je, že dnešní mladí nejsou silní a zdraví? Často se říká, že hlavní příčinou je stres a špatná životospráva. Kouříš, piješ, nespíš, tak jsi nemocný! Člověk je ve stre-

su, tak kouří a pije. Jde o začarovaný kruh. Ale znám také spousty lidí, kteří žijí zdravě, nekouří, nepijí, pravidelně jí i spí, a přesto trpí nějakými zdravotními problémy. A mnohdy víc než takoví, kteří se nešetří, kouří jednu za druhou a pijí alkohol.

Dneska si člověk prostě nevybere. Ať žiješ, jak žiješ, ať jsi chudý či bohatý, může si tě nemoc najít. Takže netřeba si každý den lámat hlavu nad dluhy, nad práci či jinými denními starostmi. Nemůžeme pořád něco řešit a pořád dokola se jen trápit. Všechno se jednou vyřeší samo, až přijde správný čas. Život nám utíká jako voda. Je třeba se radovat z maličkostí, užívat si každé radosti, vážit si lásky a rozdávat ji, chodit ven a pobavit se s rodinou, s kamarády. Protože jednou přijde v lepším případě stáří, anebo v horším případě nemoc v mládí. A pak už bude pozdě si užívat života, to už nebude tolik sil. Dokud jste mladí a zdraví, tak neseďte doma na zadku. Radujte se, rozdávejte lásku, starejte se o sebe a chodte se bavit!

Bušalka

Pal adadživeskero dživipen

Hin pherdo manuša, so pes maren varesave nasval'ipnaha, abo chorobaha. Akor le manušen nahas kajse nasval'ipena. A te hi, ta ča kole phuren. A te phenav phuren, ta gondolinav čačes le phuren, so lenge ehas eftavardeš berš. Mek ča akor len peršes dukhanas o kokala, o čhangga, vaj o dumo.

A adadžives maškar peste dikhav terne bišberšengre džuvlen he muršen, so pes but maren varesave nasval'ipnaha vaj chorobaha. Prindžarav jekhe dženes, so imar pherdo berša cerpinel ajsa chorobaha, so pes vičinel Bechtěrovovo nasval'ipen. Hin oda dumerskero nasval'ipen pre calo dživipen. Aver, so la prindžarav, ta cerpinel le gojenca. Sako džives phirel andro špital'i pes te sikhavel. Jekh operacija dokerna a dujto avela vaš vajkeci čhona. O doktora ajse manušenge phenen, hoj len nadžanen avri te sast'arel, ča te spomalinel o zanětos andro teštos afe praškenca lenge te preačhon o dukha. Gondolinen tumenge, hoj ajse manušes šaj avel lačho dživipen?

Del pes upre te odphenel lokes, hoj te pes o manuš sthovela peskre nasval'ipnaha, ta o dživipen džal dureder? Čačipen hin ajso, hoj avka oda nane. A o manuš oda prindža-

rela, sar jov korkoro nasval'ola. Kada imar našegetinena ňisave god'i avrender. Amen „o saste“ šaj vakeras avreng: „Ma gondilin upre, dživ dureder, asa, gondolin pro šukariben...“ Peršes ňikaske ajso vakariben našegetinla. Manušes ňič nabavinel a gondolinel ča pre koda najgoreder. Kajsi god'i le manušes čeporo l'ikerel, afe pal'is peske mušinel te thovel andre god'i, hoj našti mindig cerpinel, afe mušinel te gondolinel pre peskri famel'ija, pro čhave... a hoj savoro lačhes doperela.

Mire papuske hin šovardeš the pandž berš a hino sasto sar mačo andro pañi. Šoha les nahas ňisavo baro nasval'ipen. A oda calo dživipen pijel o cigarek'l'i, he sar has terneder, ta peske rado pijelas. A sar dikhel andre peskri famel'ija terne manušen andro tranda berša, so len dukhal o dumo, ta ča šereha bonďarel a naachaľol. Jov andre lengre berša kerelas savoro a but'i kerelas sar levos.

Soske oda avka hin, hoj adadžives o terne nane zorale he saste? Phenel pes, hoj vaš savoro šaj avel o stresos, he nalačhi životospravi-ja. Pijes o cigarek'l'i, pijes o paľenki, nasoves, ta sal nasvalo! O manuš hino andro stresos, ta pijel o ci-

garek'l'i he o paľenki. Hin oda sar pokerd'i kereka. Afe prindžarav but manušen, so dživen sastes, napijen cigarek'l'i aňi paľenki, soven sar majinen, a he avka hine nasvale a mek varekana buter sar kole, so pes nasajinen, pijen o cigarek'l'i jekh pal aver a mek peske pijen o paľenki.

Adadžives peske o manuš nakidela avri. Šaj džives sar kames, šaj sal barvalo vaj čoro, ta tut šaj arakhel. Ta ma keren tumenge sako džives šero vaš o love, vaš o but'a he mek varesavo aver. Našti amenge keras savorestar šero a našti pes mindig trapinas. Sar kampola, ta sa pes jekhvav kerla avri korkoro. O dživipen amenge denašel sar pañi. Mušinas pes te lošarel he cikne vecendar, te dživel o dživipen, te l'ikerel peske o kamiben a te del peskro kamiben avre manušenge, te phirel avri a te bavinel pes la famel'ijaha, le kamaratenca... bo jekhvav andro feder pripados avela o phuripen, abo goreder avela andro terñipen o nasval'ipen. A pal'is imar našti predživaha o dživipen fest sar kamaha, bo imar amen naavela ajsi bari zor. Te mek san terne he saste, ta ma bešen tele pre bul'khare, afe bavinen pes, den šadzik o kamiben, starinen pes pal tumende a l'ikeren tumen!

Bušalka

Naši čtenáři tam v Karviné...

Foto: Lukrecius Chang

www.romea.cz

**Informační
portál
o všem,
co se
děje
ve světě
Romů.**

Jak jeden Rom v Maďarsku obrátil celou svoji vesnici naruby

To, že „romská strategie“ může být funkční, dokazuje starosta László Bogdán v jihomaďarské obci Cserdi. Vytvořil z národní strategie strategii lokální, protože on sám je Rom. Romové ho respektují. Mnozí „Maďaři“ v obci ho vnímají jako bezproblémového. Ne jako protivníka. „Sám udělat“ je jeho hlavní devizou a při všech těžkostech mu úspěch dává za pravdu. Mnozí Romové v jeho okolí teprve nyní mají vůbec nějakou perspektivu. Při tom občas dochází i k tomu, že je na své lidi drsný.

Malá obec Cserdi u Pécsu žije normálním životem. Zde „Maďaři“, tam „Cikáni.“ Dohromady celkem 400 „duší.“ Konflikty se tam odehrály jako kdekoli jinde. Nenávist na jedné straně, vandalismus, krádeže, ale také násilí. Alespoň z malé části, ale stačilo to pro nenávist proti všem. Pak pochodovaly „Nazi-gardy.“ Mnohá místa, v nichž se tyto „Jobbik-bandy“ vynořily, volila později jako starostu pravického radikála, který měl nastolit „pořádek.“ Ne však v Cserdi. László Bogdán jako Rom je v úřadě starosty od roku 2008. Cserdi v tomto není normální, ale unikátní.

Od 170 krádeží k pár ukradeným hroznům

Bogdán vytvořil mnoho, od roku 2002 byl místostarostou a od 2008 starostou. Okolo poloviny ze 400 obyvatel Cserdi jsou Romové jako on. Ale jejich nezaměstnanost se pohybovala kolem 90 %. Dnes je o třetinu menší. Dříve během roku docházelo k 170 ohlášeným krádežím a vloupáním. Největším trestným činem před rokem bylo pár ukradených vinných hroznů, pyšně sděluje starosta Bogdán.

Pravidelná občanská fóra přináší na stůl problémy ještě dřív, než eskalují. „Stavět mosty“ – tak zní jejich motto. V roce 2008 nechal postavit most přes „příkop“, který spojuje „ghetto“ s centrem obce. Přece desetiletí nakupené problémy asocializovaného společenství a předsudky na obou stranách není možné odstranit ze dne na den a vytvořit něco nového. Potřebuje to čas, až z místních Romů budou samostatní a povinnosti si vědomí občané a Neromové je budou akceptovat.

Bogdán představuje důkaz, že vůdčí schopnosti nejsou závislé na původu. On se stará dobře, protože nemůže přijmout, že rodiny s mnoha dětmi budou od počátku znevýhodněny. Tak připravují babičky malé děti v kurzech na školu. „To funguje,“ říká Bogdán. „Známky jsou lepší, radost mají učitelé i rodiče.“

Boj proti stereotypům a špatným tradicím

Cserdi má čisté ulice, byl renovován hřbitov, obnoven fotbalový hřiště, také díky bezúročnému vládnímu kreditu. Hospoda se musela zavřít, neboť zákaz automatů přivedl hostinského do konkurzu. Stále docházelo ke konfliktům, mládež se bavila u hlasité hudby na ulici. Sousédy si stěžovali, nálada začala upadat.

Obec se vzchopila a zřídila na 160 metrech čtverečních městskou halu, kde je nyní místo pro všechny různého věku. V březnu 2013 byl uspořádán koncert proti rasismu s dobrou návštěvností. Bogdán jako vzorový starosta častěji vystupující v televizi platí jako příklad „dobré praxe“. Bogdánovi je 40 let, rozumí jak starým, tak mladým. Romové cítí, že je zastupuje a „Maďaři“ důvěřují tomu, že je kompetentní řešit problémové případy. Přinejmenším ty, které nejsou ještě plně oproštěny rasistické ideologie.

Zatímco jinde v Maďarsku vznikají Horthyho a trianonské památníky, vzniká v Cserdi památník připomínající deportace Židů a Romů během holocaustu postavený místními Romy. Záleží nejen na tom, co se udělalo, nýbrž také jak se to udělalo a kdo to udělal.

Šoková terapie v „base“?

Bogdán může být ke svým lidem rezolutní. Neboť také jeho obec není přirozeně bez kriminálních a ohrožených. Nedávno vzal kočárem dva tucty příslušníků romské menšiny do vězení, do města pod které spadá Cserdi. Po procházce mezi celami a železnými postelemi, stoly a toaletami přišel hlavní bod. V rámci šokové terapie nechal jednoho penzionovaného policistu vyprávět, co všechno „obyvatel“ tohoto vězení zde (mimo toho, že je zavřený) může očekávat: sexuální obtěžování, znásilnění a bití, a že pokusy o sebevraždu jsou zde vyšší než venku atd.

Cílem je ukázat před očima Cikánům, co je čeká když se budou chovat kriminálně, řekl starosta otevřeně lokálním novinám. Výlet představoval jen jeden díl seriálu, jemuž dal název „vyhánění ďáblem“. Že se tohoto programu účastní jen Romové, a zda jen oni jsou potenciální pachatelé trestných činů, to je otázka. Co rasismus proti sobě samým demonstruje, tak si otázku starosta Bogdán nestaví.

On odkazuje na případ vraždy Katy Bandy, jedné mladé policistky, která byla před několika měsíci v Pécsi bestiálně zavražděna. Pachatel byl příslušník romské menšiny. Pan Bogdán chce své lidi před touto cestou ochránit.

Možná jednou vyveze starosta „své“ občany – Romy i Neromy – před příštími volbami místo do „basy“ jednou do Gyöngyöspaty nebo do jiného místa, kde mají starostu z ultrapravicové strany Jobbik. Také výlety do míst, která vede strana Fidesz, by nemohly škodit. Tam by cserdinští referovali, a mnozí by pak možná porozuměli, proč „národní romská strategie“ jinde nefunguje.

Bohumil Řeřicha

volně přeloženo a upraveno z Pester Lloyd

dopisy čtenářů

I takhle se dá přivítat svátek svaté Anny společně s oslavou narozenin, která se uskutečnila v jeden tropický letní podvečer v Bučovicích u vlakového nádraží, v jedné z restaurací s předzahrádkou. Tahle pěkná klasická vesnická restaurace by mohla být příkladem některých restaurací ve městech – laskavá obsluha bez předsudků byla na vysoké úrovni. Čtyřčlenná originální romská kapela rodiny Bartošových z Bučovic, vedená kapelníkem Deziderem Bartošem, zpíjemnila letní večer originálním zpěvem a muzikou.

Dana Šarkőziová-Teinitzer

Tohle je jistý brněnský dům obývaný převážně Romy. Totiž jeho chodba. Majitel nemá zájem nechat vymalovat, tak si to udělali Romové sami. Ale spoň částečně „zamaskovali“ tu špínu. Pozitivně mne to oslovilo a velmi mne to zaujalo.

Dana Šarkőziová-Teinitzer

Spořádaným Romům je potřeba dát šanci

Není pravda, že Romové nechťejí pracovat, znám plno Romů ve Vítkově, kteří pracují a vedou slušný život. Kriminalita ve Vítkově hodně klesla. Pocházím z Vítkova a dobře vím, jaká tam byla kriminalita a jak se v nočních hodinách vysedávalo na náměstí. Starší generace není vůbec problémová, je to mládež, co páchá kriminalitu, jenže většinou třeba jedinec. Ale protože je to Rom, tak najednou jsou zlí a špatní všichni. Vy, čeští občané, pácháte mnohem větší kriminalitu, ale vám to je povoleno, protože jste bílé pleti. V protestním průvodu, dokonce na náměstí, byli čeští občané, kteří Romům prodávali z Polska zboží a velice se s nimi přátelili, dokonce u Romů jedli a byli i u nich doma. A takoví lidé stáli na náměstí ve Vítkově a podporovali radikály. Za to, co se v našem státě děje, nemohou ani Romové, ale ani bílí, ale tento režim a tato vláda.

Protože, kdyby se muselo pracovat... Podotýkám, že kdyby byla práce, tak dnešní mládež nemá čas brát drogy a chlastat. A to platí jak pro Romy, tak i pro bílé. Romové nikdy nebrali drogy, naučili jste je to vy, vy – Češi. Zamyslete se nad tím, protože proč starší generace Romů žije spořádaným životem a dnešní mládež už tak žít neumí?

Radikálové pouze chtějí bílou rasu, tak jak to chtěl Hitler za války. Pochod ve Vítkově byla pomsta za Natálku, protože ti, co to provedli, dostali nejvyšší tresty a žádají o jejich snížení. Kriminalita ve Vítkově byla pouhá zástěrka. Z jedné strany, když skoro upálili Natálku, tak jste je odsuzovali, jaký ukrutný čin spáchali, a snažili jste se co nejvíce pomáhat celé rodině. A dnes podporujete, aby se takový krutý čin opakoval.

Je ale pravda, že Romové musejí začít kriminalitu řešit mezi sebou. Ale ne jenom kriminalitu, ale i soužití. Zase naopak, vy jim – těm spořádaným Romům – musíte dát šanci a upřímně je přijmout mezi sebe, aby se dobrá věc podařila. Ne tak, jak se to stalo právě teď ve Vítkově, že ti, co se nejvíce přáteli s Romy, šli protestovat proti nim, a přitom je dobře znají. Proč neřekli radikálům, že ve Vítkově žijí spořádaní Romové, ale hodili všechny do jednoho pytle? Protože vás to nezajímá, Rom jako Rom. Chybu nemají jenom Romové, ale i vy, protože jim nedáte šanci, a Romové to potom tak cítí, a tím vzniká tahle nenávist.

Eva Grešková

obyvatelka Vítkova

Minulost a současnost bývalého tábora v Hodoníně u Kunštátu

Na letošní rok připadá hned několik smutných výročí, připomínajících tragické osudy českých a moravských Romů za druhé světové války. Před 70 lety byly vypraveny první hromadné transporty romských mužů, žen a dětí do vyhlazovacího koncentračního tábora Osvětim-Březinka.

K prvnímu masovému transportu vězňů z tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu došlo 21. srpna 1943, což každoročně již od druhé půle 90. let připomínají pietní shromáždění pořádané Muzeem romské kultury v Brně. Po odvyčlenění většiny vězňů nejen z tohoto, ale i z paralelního českého tábora v Lelech u Písku, v nichž byla od počátku srpna 1942 shromážděna zhruba třetina protektorátních Romů, byla činnost obou táborů roku 1943 ukončena. Tragická úloha táborového areálu v Hodoníně u Kunštátu však tímto rokem neskončila, neboť se tu vystřídal mj. pracovní-výchovný tábor (1944), internační tábor pro Němce neschopné odsunu (1945–1946) a komunistický tábor nucené práce (1949–1950), v některých případech rovněž s obětmi internace.

O obnovení tradice připomínání obětí hodonínského tábora se postaralo opět až Muzeum romské kultury v Brně, které tu od roku 1996 pořádá každoroční pietní akty v neděli nejbližší tomuto datu. 17. srpna roku 1997 byl také jeho péčí a z jeho iniciativy na lesním hřbitově odhalen současný kovový kříž od romského umělce Eduarda Oláha. Muzeum již několik let usiluje o jeho prohlášení kulturní památkou.

MRK také téma pietní úpravy areálu a možnost jeho vykoupení státem dostalo až na vládní úrovni. Po mnoha letech jednání byl konečně roku 2009 soukromý areál na místě bývalého tábora v Hodoníně u Kunštátu vykoupěn státem – Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), které jej v březnu 2011 svěřilo do správy Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského v Praze (NPMK). Na budoucnost tohoto místa jsme se zeptali projektového manažera budoucího Památníku romského holocaustu Pavla Štěpána.

K čemu bude areál bývalého tábora v Hodoníně u Kunštátu v budoucnu využit?

Věžňové tzv. cikánského tábora, Hodonín u Kunštátu, 1942

Foto: MUDr. Josef Habanec, ze sbírky Muzea romské kultury

Uniformovaný vězeň tzv. cikánského tábora, Hodonín u Kunštátu, 1942

Foto: MUDr. Josef Habanec, ze sbírky Muzea romské kultury

NPMK ve spolupráci s MŠMT usiluje nadále v areálu bývalého tábora o vybudování památníku, který by v souladu se zjištěnými prameny připomínal temnou část historie českých zemí. A to na příkladu dějin zcela konkrétního a unikátního místa s pestrými minulostí v období 1940–1950. Při uvedeném širším vymezení zaměření hodláme akcentovat jednotlivá období s ohledem na jejich tragický význam, v první řadě období existence tzv. cikánského tábora a jeho úlohy v rámci genocidy tehdejší romské menšiny.

V areálu se nachází dva původní dřevěné baráky z druhé světové války. Jaký bude jejich osud?

Oba dochované objekty budou zachovány a využity pro expoziční účely, barák dozorců v menší míře i pro účely správy areálu. Věžňový barák prošel rekonstrukcí v roce 2012, barák dozorců jí projde v rámci dostavby areálu.

Dochovalo se v areálu v původním stavu ještě něco dalšího?

Bohužel, dalších dochovaných původních prvků není mnoho. Patří mezi ně přímo v areálu už jen historická studna a celkový terénní reliéf, v němž lze rozpoznat plošiny, na nichž stály dnes již neexistující objekty. Mimo areál se zachoval lesní hřbitov nedaleko původního tábora. Vlastně existuje ještě jeden němý svědek tehdejších událostí: nádherná košatá lípa u studny, jež byla před sedmdesáti lety tenkým proutkem, a dnes shlíží na tábor z patnáctimetrové výšky.

Jaké stavební úpravy areálu budou následovat v nejbližší době?

Právě se dokončuje úprava vnitřního prostoru vězeňského baráku, prakticky již jako základ budoucí expozice, resp. její části. Další práce, které proběhnou ještě v roce 2013, budou souviset již s dostavbou celého areálu jako její nezbytná příprava.

Uskutečnila se už nějaká architektonická soutěž týkající se budoucí podoby areálu?

Nejednalo se o architektonickou soutěž, nýbrž o soutěž o ideový návrh dostavby areálu. Tato soutěž trvala od března do června a zúčastnili se jí studenti fakult s architektonickým zaměřením ze tří tuzemských vysokých škol – ČVUT v Praze, VUT v Brně a TU v Liberci. Hodnocení návrhů provedla devítičlenná hodnotící komise, v níž kromě zkušených architektů zasedli i odborníci například na krajinnou tvorbu, tvorbu expozic a podobně.

Předsedou komise byl zvolen Karel Holomek, jedním ze členů byl rovněž Michael Kocáb. Komise nakonec doporučila zadavateli soutěže jako nejlepší návrh studenta Richarda Pozdníčka z Fakulty architektury ČVUT. Jedním z druhů odměn v soutěži byla možnost pro autora či autory vítězného návrhu účastnit se na zpracování projektové dokumentace pro dostavbu celého areálu. A to v týmu profesionálních projektantů, který bude vybrán na základě výběrového řízení, včetně výkonu autorského dozoru při realizaci stavby.

Kdy bude památník dokončen a otevřen pro veřejnost?

V současné době můžeme z hlediska termínů dokončení a otevření památníku hovořit pouze v předpokladech. Na trase „plavby“ ke kýženému přístavu se pod hladinou totiž skrývá celá řada dosud obtížně identifikovatelných útesů a skalisek, které mohou výsledek ne snad zásadně změnit, pozdržet však určitě.

Nicméně: za předpokladu dobrého vývoje bychom rádi památník stavebně dokončili do konce roku 2015 a expozicí vybavili do léta roku následujícího s tím, že 21. srpen v roce 2016 připadá, tuším, přesně na neděli...

Ptal se Michal Schuster

historik Muzea romské kultury

Patrik Samko: Člověk se musí učit po celý život

Romský houslař Patrik Samko nás přivítal ve svém ateliéru v Piešťanech. Seznámil nás s technologií výroby houslí a se svým optimistickým pohledem na svět. Patrikovi rodiče pocházejí z východního Slovenska, z malých vísek nedaleko Rožňavy. Když mu byl jeden rok, společně se přestěhovali do krásného lázeňského města Piešťany. Celá Patrikova rodina se věnuje hudbě. Jsou muzikanti a zároveň vyrábějí hudební nástroje. Děda z otcovy strany nahrával pro rozhlas. Patrik měl od dětství vztah k hudbě a zároveň byl kreativní. Původně se chtěl věnovat hrnčířství, ale nakonec mu učarovalo nástrojařství. Sám říká, že to zdědil po bratrovi svého dědy, který postavil hudební nástroj čistě ze zápalu. Prý lepil jednu zápalku vedle druhé, až z toho vznikly housle.

Patriku, jakou školu jsi vystudoval?

Studoval jsem ve Zvolenu střední dřevařskou průmyslovou školu. Ta škola je kvalitní a většina studentů poté úspěšně složí přijímací zkoušky na vysokou. I přes vysokou úroveň studia mě ale obsah učiva příliš nenaplnoval. Učili jsme se vyrábět fujary, píšťalky a další dřevěné nástroje. Po čase jsem se rozhodoval, jakým směrem se vydat dál. Přemýšlel jsem i o zahraničí. Nakonec jsem zvolil střední průmyslovou školu houslařskou v Lubech u Chebu. Na škole působili prakticky orientovaní studenti i mistři. Poznal jsem zde mnoho lidí z oboru, se kterými jsem mohl komunikovat o tvorbě nástrojů, a tak více pronikat do svého řemesla. Získal jsem také mnoho kontaktů, které mi v budoucnu byly přínosné.

Jaké byly tvoje vyhlídky na uplatnění po škole?

Školu jsem končil v čase krize, a nebylo jednoduché najít místo. Byla to doba, kdy obchody a továrny spíše zavíraly a nikoli otvíraly. Při studiu jsem chodil zastupovat školu na různé prezentace. Na jedné z nich za mnou přišel jeden muž, podíval se na moji práci a řekl: „Tento chlapec zde pracuje nejvíc“. Říkal jsem si, co ten pán říká, kde na takovou věc přišel? Nakonec jsme se spolu dali do řeči a já

jsem zjistil, že vyrábí ve velkém hudební nástroje a že vystudoval stejnou školu jako já. Začal jsem pracovat u něj. Nastavoval jsem nástroje – kobylky, upravoval jsem hmatník a kontroloval celý nástroj, zda je v pořádku. Jako šéf byl celkem pedant. Díky tomu jsem se naučil lépe si organizovat čas a práci. Zaměstnání u něj mě také nutilo dělat nejen dobře, ale také rychle. Nyní, když vyrábím či opravuji nástroj, snažím se ho odevzdat co nej kvalitněji a co nejrychleji zpět. Snažím se také nabízet svoje služby co nej levněji. Dostal jsem se do pozice, kdy ke mně jezdí lidé až z okruhu 150 kilometrů.

Jak dlouho trvá výroba jednoho nástroje?

Samotný nástroj, tedy bez laku, trvá vyrobit asi dva měsíce. Druhou fází je pak lakování, které trvá

v závislosti na laku přibližně dva týdny.

Vidím tady u tebe také kytary, ty vyrábíš, nebo opravuješ?

Kytary pouze opravuji. Do budoucna bych si přál, abych nástroje mohl jen vyrábět. Když přemýšlím o své konkurenci, myslím, že moje práce má jednu velkou výhodu. Jakýkoli nástroj se snažím vrátit zkontrolovaný a v co nejlepším stavu. Snažím se co nejvíce věnovat zákazníkovi. Věřím, že se mi to vrátí. Že si to lidé mezi sebou povědí a budou moji práci vyhledávat.

Jaký nejdražší nástroj jsi měl u sebe v dílně?

To bylo šedesát let staré violoncello z Německa za 10 000 Euro. Tak drahý nástroj bych si ale zatím netroufnul opravovat, ten by měl přijít do rukou zkušenému mistrovi.

Říkal jsi, že jsi studoval v Lubech u Chebu, ve kterém je celkem výrazná romská komunita. Setkával ses se zdejšími Romy?

Ano, potkal jsem se s nimi. Já nehodnotím lidi podle toho, jakou mají barvu – jestli jsou Romové nebo ne, ale podle toho, jak se chovají. Jednoduše, já jsem typ člověka, kterému to je jedno – ať jsi Rom nebo nejsi Rom, mně to je prostě jedno. Nemám rád, když za mnou přijde Rom a začne se se mnou brátříčkovat, nevím, proč bych se s ním měl hned družít.

Když jsi normální člověk, můžeš zajít na pivo, jasně, pokecáme. Samozřejmě jsem zažil na škole rasistické útoky a podobné věci. To je ale normální věc, s tím jsem se naučil žít, to patří k životu. Člověk, když se s tím naučí žít, může toho využít. Může tuto nevýhodu použít jako výhodu, jako hnací motor. Může něco dokázat a jednoduše ukázat ostatním lidem, že i takovýmto způsobem se dá žít.

Také Rom je normální člověk, nejen tupec. Avšak někteří s tím mají problém. Ale to je jejich problém, v jejich hlavičkách. Zatím jsem rád, když vidím takového člověka, že mu to dělá dobře na srdci, ale myslím, že za takových pět let mi ho bude líto, což už bude škoda. Já to naštěstí nepotřebuju řešit, já se mám dobře, jsem šťastný.

V Chebu se mě najednou začali bát lidé, protože si mysleli, že jsem z nějaké mafie. Vím dobře, že tam mafie funguje. Je tam také početná asijská komunita. Zdá se mi, že tam Asiátů bylo víc než Romů. Ale ne-

měl jsem s nimi nikdy problém. Vnímám sám sebe jako člověka, který se baví s ostatními jako rovný s rovným. Jsou i bílí, kteří jsou úplně tmaví. Dneska je taková doba. Proto mám rád i své město – je zde mnoho Arabů, lidí z Asie, černoši a tak dále. Místní si myslí, že jsem nějaký návštěvník z úplně jiné země. A lidé, kteří mě znají, kteří vědí, kdo jsem, se mnou nemají žádný problém. Kdybych žil v jiném městě, například na východě, kde jsou dost často Romové odsuzováni, bylo by to jiné. Mají samozřejmě problémy i kvůli tomu, že tam prostě dělají nepořádek. Měl bych stejné problémy jako oni, i kdybych problémy nedělal. Takže zde v Piešťanech se cítím dobře. Pokud bych měl žít někde jinde na Slovensku, tak možná jedině v Bratislavě. Tam by takové zbytečné problémy nebyly.

Jakou máš rád hudbu?

Mám rád všechnu hudbu. Trochu nerad poslouchám dechovku, ale jinak si poslechnu úplně všechno. Miluju jazz, funky, kolikrát si zajdu i na diskotéku a pobavím se tam také. Líbí se mi například Depeche Mode. Kvalitní hip hop mám taky rád, poslouchám i romskou hudbu. Při práci nejraději smooth jazz nebo klasiku. Nemůžu to mít ale nahlas, abych se mohl soustředit. Hudba mě skvěle uvolní a pracuje se mi pak lépe.

Ptali se Tát'ána Bártová

Pavelková a Filip Johánek

Foto: Lenka Grossmannová, Muzeum romské kultury

Maturita na zdravotce už klepe na dveře...

A je to tady! Říkám si, jak to všechno tak rychle mohlo utéct, že už jsem v maturitním ročníku. Vždyť přece teprve nedávno jsem nastoupila do prvého a zcela jistě si pamatuju začátky středoškolského studia. Byly těžké, než jsem si na všechno zvykla. Každý den zkoušení, a to ze všech předmětů, samé písemky, každodenní učení do pozdních večerních hodin.

Druhý ročník byl už trochu jiný. Nepojednával jen o teorii, ale zkoušeli jsme si i praktické věci na lidských modelech. Začalo mě to čím dál tím víc bavit a těšila jsem se, jak si to vyzkouším na lidech. Nejvíce jsem se těšila na to, jak si budeme navzájem odebírat krev. Bylo to vážně zajímavé a ani to nebylo nijak obtížné, jak jsem si ze začátku myslela.

Pak ve třetím ročníku nastal čas, kdy nám profesori začali vykládat, že nastoupíme do nemocnice na

provozní praxi. Seznamovali nás s tím, co nesmíme a co můžeme. Jak máme oslovovat pacienty a podobné věci...

Upřímně jsem se moc bála, že něco nezvládnou, že udělám něco špatně. Měla jsem hrozný strach. Můj první den nástupu na provozní praxi? Přesně si to pamatuju. Bylo to na neurologickém oddělení, kde převládá většina ležících pacientů. V té době jsme ještě mohli dostat pokoj, v němž jsme mohli být s někým ve dvojici. Byla jsem se svou nejlepší kamarádkou. Ta měla o něco menší strach než já. Bylo to úplně něco jiného než ve škole. Byli to opravdoví lidé, které injekce nebo odběr glykémie zabolel. Dostali jsme pokoj číslo pět se čtyřmi pacienty, kteří byli ležáci. Takže ráno jsme museli udělat úpravu, hygienu celého pokoje a to všechno jsme měli stihnout do ranní vizity. Byla jsem úplně ve stresu, že to nestih-

neme, že nám sestřičky řeknou, že jsme pomalé a podobné věci... Do toho jsme měli za zadkem profesorky, které nás měly neustále na očích, ať něco neuděláme špatně atd...

První dny, než jsem si zvykla na ten jejich systém, byly těžké, ale myslím si, že stály za to...

Na neurologickém oddělení jsme byly asi dva měsíce. Pak jsme přešly na ortopedické, tam to bylo taky úplně něco jiného, protože každé oddělení má svoje zvláštnosti, na které jsme si měli zvykat. Třeba jiné staniční sestry, které nebyly na všech odděleních příjemné. Musely jsme si bohužel zvykat i na to, protože bez nich bychom se nic nenaučily. Myslím si, že ortopedické oddělení bylo o něčem jiném než na neurologickém. Ano, sice tam byli ležáci, kteří měli zlomenou nohu nebo nějaký obratel, ale jinak byli úplně komunikativní bez jakýchkoliv poruch řeči nebo mozku.

Poslední část praxe jsem byla na oddělení ORL (ušní, nosní, krční), tam to bylo velice zajímavé. Pouštěli nás na operační sály, kde jsme mohly vidět např. jak se vytahují nosní nebo krční mandle. Já osobně jsem se setkala s tím, jak se dělá plastika ušních kůstek a s mnoha dalšími závažnými případy, které mě zasáhly natolik, že jsem se začala dívat na svět trochu jinýma očima.

Nevím, jak popsat to, když mi jednou na ortopedickém oddělení tekly slzy na operačním sále. Nechácala jsem a říkala si, že to může potkat kohokoliv z nás. V ten den jsem byla úplně mimo svět. Každý se mě ptal, co mi je. A jelikož držím lékařské tajemství, tak jsem to nikomu neřekla. Byly to chvilky takové bezmoci, že byste těm pacientům chtěli strašně moc pomoci. Jenže jsme už nevěděli jak. A to mě velice mrzelo.

Jednou jsem měla na pokoji velice hodnou starší paní, která mi někoho připomínala. Moc jsem se jí líbila. Pokaždé, když jsem za ní vešla do pokoje, tak byla šťastná. Držela mi ruku. Měla jsem ji ráda a moc si ji oblíbila.

Díky této škole jsem se úplně změnila. Mohla jsem se podívat, jak to v nemocnici funguje. My se třeba z něčeho radujeme, přitom druzí trpí bezmocností. Proto si myslím, že bychom neměli myslet jen na sebe, a těm, kteří potřebují pomoc, bychom ji měli poskytnout.

A tento školní rok mě čeká maturita, kde si ověřím samu sebe ve zdravotnických znalostech. Trochu z ní mám strach, ale když něco doopravdy chci, tak to dokážu a věřím, že to zvládnou. Chci tím dokázat gádžům, že všichni Romové nejsou stejní, že existují i Romové, kteří něco v životě chtějí dosáhnout...

Cikňori

Ze vzpomínek pamětníků: Tony Lagryn, závěrečný díl

Šestý díl životopisného rozhovoru s brněnským Sintem Tony Lagrynem (1947) je zároveň dílem závěrečným. Vedle vzpomínek na dobu nedávnou přináší i úvahy a zamýšlení nad aktuálními problémy Romů. V samotném závěru se pak pamětník podělí i o mystický zážitek.

Moje romství

Jaký jsi měl v životě vztah ke gádžům?

Gádže byli dobrý, já nemůžu říct, to je jasný, že jsou blbci tak aji mezi Romama, aj mezi gádžama. Ale já znám spoustu slušných gádžů, rozumíš? A kdyby třeba ty Roma se chovali jinak v dnešní době, tak ani ty gádže nebudou... Jde ti ženská ve Špáru, skočí na ni dva Cigáni, jeden ju drží a druhý jí trhá řetěz z krku... Tak do tej doby třeba nebyla rasistka, ale od tej doby už je rasistka.

Jseš vůbec rád, že jsi Rom?

Můj táta, moji předkové byli Romové, nevadilo jim to, já jsu taky rád, že jsu Rom. Bůh ví, co bych prožil, já jsu spokojenej se svojí rasou.

Pokračuje romství ve tvých dětech?

Vůbec! No... vlastně, tak na 40 na 50 %, řekl bych, mají to v sobě. Ale každěj člověk by měl vědět, z čeho vzešel a kdo jsou jeho předkové, jak už dál bude žít, je jeho věc, ale tohle by neměl zapomenout nikdo. A nebo, když vidím slovenský Roma, jak si dávaj gádžovský jména... to bych v životě neudělal, abych jméno svých předků zahodil. Tady toto ani já neumím vysvětlit, co je toto za prohřešek a za hřích... když ten rod žil třeba dvě stě tři sta roků, a teď nějakěj blbec nafoukanej...

Naše zvyky

Ještě se vrátím k některým vašim zvyklostem... fungují u vás dosud přísahy?

Jo, přísahal se, když se třeba jednalo o to, jestli je něco pravda, tak se zaklínaj na mrtvý. Třeba: „Zaklínám se na moje mrtvý, že to je pravda,“ tak to je 100 %. A největší slovo u nás je, když dá chlap chlapovi ruku. A když ten jeden už nemá tátu, a on mu třeba řekne: „Tady ti dávám ruku a slovo mojeho mrtvého táty, že to tak je,“ tak nepotřebuješ sto notářských zápisů a razítek. Todle slovo a slovo mrtvého táty znamená jistotu, že to splní, to je svatý.

Přisahá se i na předměty?

Přisahaj třeba na Ježíše Krista nebo Pannu Marii Lurdskou, to je jejich patronka. Dřív měl každěj na krku ten přívěšek s Pannou Marií Lurdskou, a teď zase se Sinty převrátíli a zase jenom Kristus – kristiáni.

Smrt – když někdo umře, schází se?

Než umře, už když je to s ním špatný, tak se sejdou, s ním se nebaví, jemu to nedávaj najevo, čekaj, co bude... Pokud je nahoře ve světě ještě, tak se nejí, jenom nějaký housky, chleba, nebo čaj, kafe, ale, nežere se, tak to řeknu lidově, maso vůbec ne! Viš, a u nás, když někdo umře, my nedáme maso do

Stavební práce, Tony uprostřed, 80. léta, Brno

huby, až je pochovanej. Pokud člověk pochovaj, pak se může, pak se třeba vaří, nebo se jdou najezt. ... My víme, že třeba někdo umírá, tak tam jedem, nebo že někdo umřel, tak všichni máme povinnost jet na ten pohřeb. A kdo to obejde, že nešel na ten pohřeb, tak je strašnej, může čekat nadávky, pomluvy...

Co se řekne na takového člověka?

Ten chrapoun, ten vandrák, tomu nestál za to, aby aspoň na poslední cestu – rozloučení, aby přijel, buď za kamarádem nebo za rodinou, jo?

Co se dává do rakve?

No tak jak kdy. Třeba to, co měl rád, klobouk, nebo housle, když hrával.

Dávají se do rakve i cenné věci?

Jak kdo, dávalo se, dřív se dávalo moc, a pak to gádže vykrádali, tak jsou opatrný. Prsteny se dávaly, zlatý řetězy.

Proč dělají Sintové tak nákladné hrobky?

Úcta k mrtvým. Já jsem slyšel, že v Německu umřela manželovi žena, mladá, aj měli barák, bungalov, tak on nechal udělat takovou hrobku, normálně pokoje, obývák, ona ve skleněné rakvi, veškerej ten nábytek tam měla i všechny věci ve skříní, a jednou za rok, když je výročí toho úmrtí jejího, tak oni to otevrou a jdou dovnitř. A v Polsku jsem viděl taky to dělali Roma. A na Dušičky normálně na hrobech jedli, pili, ty polský Roma, to od nás by si nikdo nevzal jídlo z toho hrobu.

Že by vaši Romové nosili jídlo na hrob se stává?

To neexistuje, třeba zapálej cigaretu na hrob, že kouřil, a nebo když byl nějakěj piják, rozlijou flašku na hrobě na Dušičky nebo tak. Třeba synové tátovi rozlijou tam flašku vína nebo kořalky, když rád pil.

Máte nějaká svoje typická jídla?

Třeba šlaudra, to je zelenina, zeli, mrkev, brambory, zelenina zkrátka, to se pak zasmaží, dá se do toho česnek, k bramborám. K tomu se peče maso, ta šťáva z toho se na to dá... Já to nemám rád, já jsem to nerad, máma to málo vařila.

A nějaká další jídla?

My jich moc nemáme, třeba lepenec. To jsou brambory, kyselé zeli, uděláš cibulku na sádle, dáš to zeli kyselé na to, vymačkaný, poleješ to tou masnotou, s tou cibulkou s tím sádlem, rozšfoucháš to jako kaši a vemeš z pečeného masa tu šťavu, promícháš, k masu, jednoduchý jídlo, dobrý. A co u nás převládá, jsou knedlíky: mastný knedlíky, česnekový knedlíky. Rozdrtíš česnek trochu se sádlem, naliješ na ty knedlíky s cibulkou, promícháš a k tomu pečený maso a nepotřebuješ už nic. Anebo mastný knedlíky, upečeš maso vepřový nebo bázr co a to maso vytáhneš a ty knedlíky dáš do toho pekáče, promícháš a nastrouháš křen, jabko, trochu z polívky ten vrch, aby to nebylo suchý ten křen. K tomu třeba hovězí maso pečený.

Koho si vážím, vzdělání a budoucnost Romů

Tony, jakých Romů si vážíš?

Byli taková Romové, ale už je jich moc málo. Já třeba dávám na přední místo Roma, kterej má v pořádku rodinu, poslušnou rodinu, děti vychované dobře, manželka, nejsou problémy, na veřejnost slušně, doma čisto, pořádek, a nemusí mít ani titul. Když někam přijde, nic na něho není slyšet, lidově řečeno žádnéj průser nikde nemá. A takovýho Romes si u nás každěj váží, protože mu nic nemůžeš vyčíst, a když přijde, tak mají k němu úctu. Zase

lání, dřív dostane tu práci, než ten kterej ho nemá. Nabídka trhu: „Čím jste, co umíte?“ Sinty k tomu nespěli, oni se o to nezajímali, oni žili hauzírkou, kšeftem, oni to nepotřebovali...

Ono je to těžký někoho odsuzovat, já bych nechtěl, a kór v dnešní době ne, je jiná doba, jiný mravy, jiná politika, všechno je jinak, než bylo. To je těžký. Vzdělání, proč ne, no? Tak když mají školy, dostanou se dál, ta škola ty lidi určitě změní! Jak nechodili do školy a byli v té osadě, tak tam byli jako nějakí divoši zaostali, a díky tomu, že se dostali na tu školu, se dostali do jiného prostředí, do jiného světa, a změní se, a povedou aj ty svoje děti jinak.

Neztratí se vzdělání Romové Romům?

Ale svět nejde podle Romů, rozumíš? Romové nejsou dominantní, že by dirigovali, jak půjde svět. My jsme až ti poslední v této společnosti celosvětové. My nemáme nic, nám nic nepatří, kdejakěj šikmo-okej, kdejakěj černej má nějaký zřízení, nějakou vládu, nějaký území, druhý státy s nima jednají. S náma kdo? O čem?

Je ještě nějaký Rom, kterého si vážíš?

Už umřeli, třeba byl strejček Feri Richtr z Olomouce, jeho žena to stejný, moc charakterný lidi, pak byl Rinhalď Richtr a ty starý lidi, to byl zákon. Oni do nikoho nevrátili, nikoho nenapadali, od nikoho nebrali úplatky... to byli lidi spravedlivý, čestný, nebyli falešný, nebyli zákeřný, když mohli, dali, pomohli, dali najest kdejakými vandrákovy, když viděli chudáka: „Zavolejte ho, dejte najest tomu chudákovi,“ mohl to bejt gádžo. Když jsme bydleli na Slovensku, tak ten strýček Feri, jich bylo 16, jeho žena dělala

Uprostřed Tonyho žena Blažena, vedle ní stojí její sestra a maminka, prodej kukuřice na trzích. Konec 70. let

v bavlňářském závodě v Rybárpoli a on jezdil s koňama tahovat dřevo a měl tam asi pět nebo šest Slováků u svýho domu v Ružomberku, takových bezdomovců. Dal jim najest, vyspat, pomohli mu sem tam. Nevodehnali nikoho. Moji mámu tenkrát zavřeli, on říká: „Každý den se půjdeš k nám najest!“ „Ale strejdo, vás je tam 16...“ „Když se nají 16 lidí, nají se aj 17! A jak ne, tak ti vytahám uši!“ Já jsem k nim musel chodit. Ale to nebyl pokrevní strýc, tak my u nás říkáme všem, jak je starší Rom: *kaku, bibi* – jako strýčku, teto.

V čem se podle tebe liší Romové od Neromů?

No ve všem, vzhledem, chováním, duší, srdcem, původem. Romové nejsou tak tvrdý jak gádže, gádže jsou víc bezcitný ke svým vlastním... My máme jinou duši. S tím jsem se setkal aj u gádžů v Rusku, ty taky mají duši jak Cigán. Oni vijou, co je bída, hlad. Oni aj nepříteli daj najest, tak jak Rom.

V čem se liší Romové u nás a ze Západu?

Hodně, hodně, hodně, skoro ve všem. Chováním, vystupováním, komunikací s gádžema, to byli dycky obchodníci, když někde přijdou, musej bejt oblečený, musej umět s těma gádžema mluvit dobře, přitom je oblbujou, aby to od nich koupil, a musej bejt takový agenti – jak dneska oblbujou ty reklamy. To tydle Romové tady u nás moc neznali.

Proč podle tebe jsou Romové odpradávná na okraji společnosti? Proč měli v dějinách tak zvláštní postavení?

Vždycky byli vydědenci, a viš proč? Protože tady je to zakódováno v těchto severských národech, kam jsme přišli – oni vijou, že jsme sem přišli s dobyvatelama, my už to nevíme, a to je pravej původ tej nenávisti. My jsme sem přišli s Hunama, s Tatarama, s Turkama, my jsme byli součást armády, a potom, když se oni spojili – ti křesťani a zahnali je, oni nás tady zapomněli. Některý Romové s něma možná utekli, ale některý ně, na ně byly dělaný hony, proto byli Romové skovaní v lesích, mohl je kdokoliv zabít, my jsme pro ně byli nepřátelé.

Na to jsi přišel jak? To jsi někde četl, nebo to povídalí vaši Romové?

Aj to vykládali naši starý Romové, aj jsem četl, aj jsem poslouchal na kongresu, když jsem byl ve Varšavě, tam byli čtyři etnografové z Indie, z Džajpuru...

Co říkali vaši staří Romové v rámci legend, pohádek?

Povídalo se, že my jsme byli součást armády, že jsme kdysi byli v moc mocným vojsku, že jsme dělali kotle, kovali koně, oštěpy, šavle, jo? A pak byla zase jedna skupina, která bavila armádu, když bylo volno, muzikanti, tanečníci. Jináč, jak bysme se sem dostali přes jejich území? Šak by nás pobili v té době. My jsme sem přišli s dobyvatelama. Dobyvatelé utekli, a nás tady nechali... A v tomhle národě, a nejenom v tomhle, tady v těch bílých, je zášť proti nám, oni ani neví proč...

Je něco, co bys ještě chtěl říct, co nezaznělo?

Já to neovlivním, ale to, kam se ubírá romský národ v Česku, je jenom na něm... Těžko se vzpamatujou, těžko.

Myslíš, že v zahraničí bude budoucnost Romů lepší?

Nikde. Celá Evropa je protiromská. Mně řekl jeden Žid: „Chceš žít normálně? Běž za moře, kde se mluví anglicky, nevěř Evropě. Tady to dycky bylo špatný a bude pro vás!“ Je anticiganismus, to je nověj prvek, jo? Oni nejsou jako rasisti: „Já mám rád ty, ty, ty, akorát Cigány ne.“ Přitom o Cigánovi nic nevíjou, ale budou vědět, jak žije domorodec támhle v Austrálii, jak loví, jak žije Indián v Jižní Americe, jaký má zvyky, obyčeje, Mongolec a támhle na Kamčatce, a Cigán vedle nich žije staletí, o nich nevíjou nic. ...Ale Židi, ti věděli kudy vede cesta do života...

Mystický zážitek

Tony, děkuji za poutavé vyprávění, na závěr jsem čtenářům slíbila, že se podělíš o svůj nedávný mystický zážitek...

Stalo se nám to na dálnici z Břec-lavi do Brna. To bylo tak v devět hodin v noci, třiadvacátýho, před Štědrým večerem, minulej rok. Přišlo, dešť, vítr a teď to svítilo na obloze jak lunapark, jako když rožneš kolotoč. Tma, světlej předmět, diskovej, velikej, taková kopule, asi dvacet metrů v průměru, navrchu vokýnka a dole z toho svítily modrý a červený světýlka, blikaly. Stálo to na místě, ve výšce asi 100 metrů. To jsme viděli poprvé, jak se rozzářila červeně obloha, teď letělo to modrý světlo dolů, na tu dálnici, syn říká: „Tady něco letí, táto...“ říkám: „Kurník, že by tady letadla přistávaly? Ale tady je dálnice, tady letiště není, jestli nemá poruchu.“ Naráz to ulítlo, najedeme na tu dálnici, jedeme jako na Brno a mezi Hustopečím, Zaječí kluk křičí: „Podívejte se doleva!“ No, tam jsem to viděl stát, jsem málem naboural.

Už to stálo na zemi?

Ně, ve vzduchu, ve vzduchu na místě. Svítilo to, blikalo a najednou mžik a bylo to pryč. To jsem zahlédl jenom tak chvilíčku a hned to zmizelo. Já jsem se nedíval doleva, on to kluk viděl, začal křičet, já jsem se díval dopředu, jak jsem jel, pak jsem se podíval bokem, málem jsem naboural do svodidel, jak mě to zarazilo. No a v momentě to bylo pryč, naráz, jak když střílíš... Syn to aj nakreslil, on to Jěňa viděl dýl než já, protože se díval za jízdy. Ale šokovaný jsme z toho byli všichni, on, já, Blažena a ta moje kamarádka gádži.

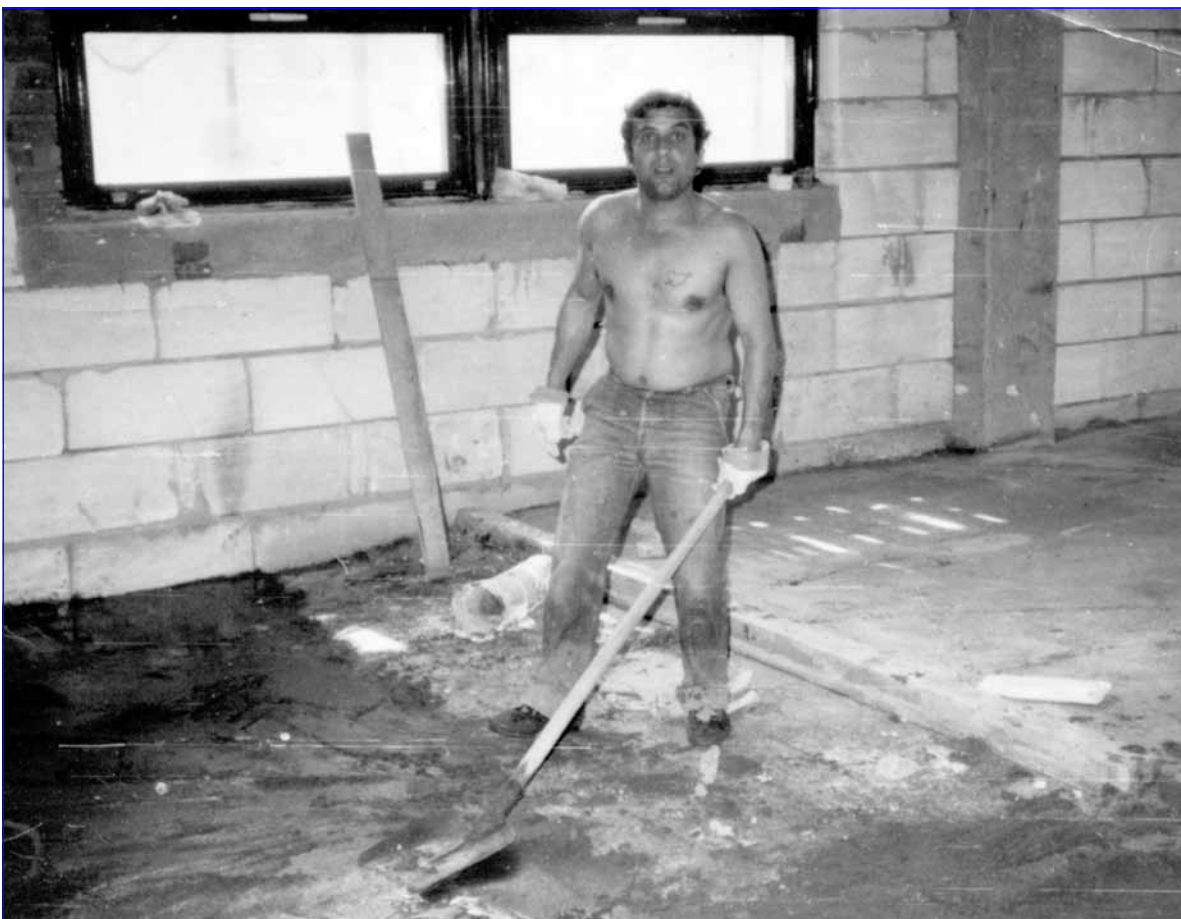
Já vždycky se tam modlím, do nebe: „Já vím, že tam jste!“ A vidíš, splnilo se mi to, že se mi dali ukázat. Já jsem vždycky věřil v Boha, ale po té události už teda to vidím jinak. Bohové ve všech náboženstvích vždycky přicházeli z nebe... A přesvědčil jsem se sám na svoje oči vlastní. A nebyl jsem v autě sám, kdybych byl sám, tak o tom nemluví. Takže věřím, že to existuje.

Ptala se Jana Horváthová

Foto: archiv Tonyho Lagryna
(V *Romano hangos* nepublikované pasáže z rozhovoru s Tonyem Lagrynem budou uveřejněny v *Romano džaniben*, časopisu romistických studií za rok 2013.)

Tony (vlevo) s indickými Romy a V. Suchánkem na romské pouti ve Francii, Saintes Maries de la Mer, 1996

Tony jako dělník na stavbě – přidružená výroba, Brno 1985–1986

Tony s kytarou, na festivalu ve Finsku, rok 1993 nebo 1994

Kdo bude ten nejchytřejší?

Je tomu už nějaký rok, co jsem měla štěstí procestovat se skupinou romských východoslovenských osad. Všude jsme potkali milé a vstřícné lidi. Když viděli, že bychom jim rádi pomohli, otevřeli nám své srdce. Blízko Bardějova jsme se setkali s mladým vesnickým farářem, který měl jejich úctu – věnoval se romským dětem, pořádá pro ně zájmové kroužky, a ony za ním pak chodily i do kostela. Řeklo by se – svatý muž, který se svým ovečkám rozdá.

Že to tak úplně není, dověděli jsme se záhy: K panu faráři si přišla náříkat žena, romská matka: „Nemají práci, jídla málo, plot jim vzala voda, střecha se bortí, zle je, pán farář, zle.“ Bylo zle v té osadě, i v jiných podobných. Čekali jsme, právě jako ta žena, že hodný kněz sáhne do peněženky a žebrající rodině přispěje. On se ale namísto toho zeptal: Paní, a děti do školy posíláte? Otázka ji překvapila, ne, neposílá. Tak to je špatně, to budou jednou i vaše děti žít špatně jako vy. Tím rozhovor skončil.

Vím, že to bylo v době, kdy jsme si ještě mysleli, že Roma bez práce, který chce dělat, každý zaměstná, ale časy jsou složitější. Vzdělání ale potřebujeme všichni, doba pokročila, a učení si dnes doplňují i duchodci s vysokou školou.

Myslím na to, proč někdo přesto nechce posílat děti do školy. Přiznám se, býval to problém i pro moje rodiče: Začátkem minulého století na vesnické jednotřídce, řízené tehdy asi jako dnešní „praktická škola“, příliš moudrosti žáci nepobrali, třebaže by bývali rádi. A pak museli místo lepší školy pomáhat na poli, doma s hospodářstvím či sourozenci. Marně se učitel přimlouval, rodiče stáli na svém, i když to nebylo zrovna nutné. Dnes už dávno vím, že tu byly i obavy: „Vzdělaný syn, či dokonce dcera, budou vědět víc než já! Otec už nebude ten z rodiny, kdo všechno ví, bude to jeho dítě!“

S tím se smíří málokdo. Jeden můj známý, haviřský synek, každou chvíli doma poslouchal: „Jen si nemysli, že už jsi moc chytrý, že všechno víš.“ Jeho šikovný otec mu přitom předváděl, jak on zas umí dobře jednat s lidmi, jak si ho všichni váží, jak je obratný, jak dovede vyprávět... Ten kluk si později i se svojí vysokou školou představoval, že otcí se jen tak nevyrovná.

Se mnou to bylo zas trochu jinak, že začínám vědět něco navíc, začali pozorovat dřív rodiče než já. Občas jsem začala tatínka opravovat, překvapená, že neví: Vždyť já vím, já tě jen tak zkoušel, rozpačitě se zasmál. Brzy jsem pochopila a smála se taky, neměl to tatínek se mnou snadné. Ale pochopil, že s tím dlouho nevystačí, a já najednou na všelijaké dotazy začala od rodičů poslouchat: „To se budete učit ve škole... Ne, nechť to ode mne, tenkrát byla jiná doba, dneska se to učí jinak, já bych tě to naučila špatně.“ Nebo: „Tohle my nikdy neprobírali, ale přečti si to a pověz, mne to zajímá...“ Dodnes uznávám, jak to bylo poctivé jednání.

Svým rodičům jsem vděčná za to, že moji touhu po škole podpořili, jak nejlip uměli. Uvědomuju si, že to byli oni, kdo se o tradici vzdělání v naší rodině zasloužili, protože bez jejich snahy bych třeba i já dnes někde vytírala schody a přemýšlela, proč posílat své děti na školu. A ony zatím, i moje vnučky, považují už dávno školu za něco samozřejmého, co jim pomáhá. Tu tradici založili moji rodiče, tak jako ji dnes zakládá spousta rodičů romských a jiných po celém světě. Přeju jim k tomu hodně trpělivosti a vytrvalosti. Ta radost se později dostaví sama. **Jana Červenková**

McEisi: Kdo z mých fans si počká, ten se (v září) dočká

Známy severomoravský rapper **McEisi** patří ke smíšenému česko-romsko-polskému okruhu vyznavačů rapu a hip hopu, z něhož nejčastěji v *Romano hangos* píšeme o Lukreciu Changovi. **McEisi** žije v Karvině. Rapu se věnuje už léta. První skladby začal tvořit už ve svých jedenácti. Z počátku se jednalo spíše o tracky k pobavení nežli k poslechu. Ve škole naplno zaplul do party kluků, jejichž svět se točil výhradně kolem rapu a freestylu. Časem však jeho spolužáci s hudbou přestali a rapu zůstal věrný jenom on.

Rok 2009 byl pro něj přelomový, protože dostal příležitost pravidelně nahrávat v karvinském studiu. Od té doby získal řadu zkušeností a poznal mnoho osobností ze světa rapu.

Jakých úspěchů jsi do dnešních dnů dosáhl?

Do této chvíle jsem nahrál dvě alba a jeden mixtape. Mixtape a první z alb sólo. Druhé album bylo vytvořeno ve spolupráci s mým bráčkou Biggym. Dál jsem natočil šest videoklipů a absolvoval řadu koncertů v Česku i na Slovensku. Vidět jste mě také mohli na TV Prima v pořadu „Jste to, co jíte“, kde jsem krátce rapoval, či v rozhovoru týkajícím se místní hudby na TV Polar. Nahrál jsem rovněž mnoho skladeb jako host na albech ostatních interpretů či na mixtapech.

V roce 2012 jsem se stal členem Skyscraper labelu, čímž se mi naskytly další možnosti, jak se v hudbě prosadit. Co se týká mých osobních úspěchů mimo oblast hudby, v roce 2010 jsem byl díky basketbalu, který rád hraju, v rámci města Karviná jmenován sportovcem roku. A následující rok jsme se společně s mým basketbalovým týmem stali mistry České republiky v kategorii mladí muži.

Na čem tedy v současné době pracuješ?

Na klipovém mixtapu s názvem „V rytmu undergroundu“, a to ve spolupráci se studiem Mind Game. Vše podstatné je již hotovo a vydání se proto plánuje na letošní srpen. Ačkoli se jedná o mixtape, najdou se tam i autorské produkce, a to od osobností jako je BBC či Digaz. V rytmu UG obsahuje pět skladeb, přičemž na každou z nich je natočen videoklip. O vytvoření všech pěti klipů se postarali členové Mind Game, kteří odvedli opravdu výbornou práci, takže s nimi plánuji spolupráci i do budoucna. Pokud by měl někdo zájem o natočení videoklipu, svatby nebo jiných videí, pak dejte na mé doporučení a ozvěte se Mind Game na jejich webu www.mindgame.cz.

Co se týče nahrávek výše uvedených skladeb, ty byly vytvořeny ve

studiu Digaze, který se rovněž postaral o kompletní mix a mastering. Mixtape bude od okamžiku jeho vydání možno zakoupit přes webové stránky Skyscraper labelu, www.skyscraperlabel.cz.

Vedle toho začínám pomalu pracovat na svém dalším albu. Mám již vytvořeny první nahrávky, ale informace týkající se hostů a produkce zatím neprozradím. Své posluchače mohu pouze ubezpečit, že se mohou těšit na velká jména. Pokud se nevyšktnou problémy, plánuji album vydat do konce září. Do té doby prosím své fanoušky o trpělivost. Jak se říká, kdo si počká, ten se dočká.

Víme o tobě, že jsi majitel studia Inkognito. Mohl bys nám o fungování tohoto studia prozradit něco bližšího?

Ano, jsem majitel Inkognito studia v Karvině, kde pracuji společně se svými partáky, kterými jsou DJ Gazz a Ganfour. Jedná se o bývalé studio Digaze, které si zachovalo nejen stejnou lokalitu, ale rovněž stejné podmínky a kvalitu zvuku. Přichází k nám nahrávat hudebníci z Karviné, Orlové, Ostravy, a dokonce i z Polska. Studio tedy funguje a plní svůj účel, což mi dělá velkou radost. Pokud by měl někdo další zájem o nahrání či vylepšení zvukové stránky své produkce, čili mix/mastering, může mě kontaktovat na Facebooku (McEisi) nebo na emailu Refuse2die@seznam.cz. Spolupracuji s kapelami, rappery i vokalisty.

Máš do budoucna nějaké další plány v oblasti hudby?

Rád bych tvořil dobrou muziku a pokusil se vnést do českého rapu něco nového. Plánuji také koncerty, čímž bych rád oslovil případné promotéry, kteří hledají vhodné osoby do svého line-upu. V takovém případě budu určitě rád, když se mi ozvou. Mezi mé budoucí plány neodmyslitelně patří vydávání dalších klipů a nových songů. Určitě plány v oblasti hudby sdílím také se Skyscraper labelem, ale nic bližšího aktuálně neprozradím, aby se posluchači měli na co těšit.

Ptala se Veronika Molinová
více na www.skyscraperlabel.cz/clenove/mceisi.html

Nabídka spolupráce:

FESTIVAL VALMEZ

PROTI CHUDOBĚ 2013

sobota 21.9. 2013

Nádvoří zámku Žerotínů + M klub
Valašské Meziříčí
od 13:00 do večerních hodin

Vstup zdarma!

Předběžný program:

- tržnice neziskových organizací
- informační stánky vztahující se k tématům kampaně Česko proti chudobě
- vystoupení (Sababa Afrika-Gambie/ČR, Kubuku -Valmez, Cikne Čhave-Nový Jičín, ohnivá show O-pal-Polsko a další v jednání)
- otevřené workshopy (africký tanec - Akassa Asumanna Badjie, djembe-Pavel Kužel Kubeša/Akassa Asumanna Badjie)
- výstava fotografií 8 Kultur
- dílničky a aktivity pro děti (výtvarné, tvarování balónků, malování na obličej, velké hubliny aj.)
- kolo štěstí
- etno kuchyně

ambos mundos ČESKO PROTI CHUDOBĚ HAD NEPŘIJÍMÁME

Pal o duj phrala

Dokončení z RH 7–8

Avka pes skidle a gele pal o phuro goro the gori. Le phuren ehas bari loš, hoj len dikhle. Maj lenge kisi-tind'a e gadži so nekfeder chaben. O čhave mušinde lenge sa te phenel, so kernas, the so pes ačhiľa. O phuro the e phuri ča bond'arenas le šerenca: „Se šaj ul'an mule. Mek bacht, hoj tumen maj namurdarde, te len thođan avka tel o pindre, angle savore. No, aľe akana imar nadžana ňikaj. Ačhena amenca a prelena savoro chulajipen,“ phend'a o phuro. „Tumen san sar amaro dad the daj, aľe mek adaj našťi ačas. Naodmukha-ha lenge, hoj amen kamle te chal pal kadi luma.“ „Ma džan ňikaj,“ mangelas lenge e gadži, „dikhen, so tumenca kerde. Akana, te lenge avena andro vasta, ta imar džide avri naavna. A kamen te našavel peskre terne šere, a so tumari daj, the amen, kada napredživaha. San amenge sar amare čhave, bar te tumen naand'an pre kadi luma. Mangav tumen, ma džan ňikaj. Me šunav, hoj oda namište doperla. Adaj tumen hin savoro a šaj adaj dživen mek tumare čhave.“ Kajčak o čhave peske nadine te phenel. Vajkeci d'ivesenca pes skidle a gele andro foros, kaj pes lenge oda nalačhipen ačhiľa.

Gele andre karčma, odoj peske bešte pre sera a šunenas, so peske

o manuša vakeren. Avka pes dodžanle, hoj o kral'is len diňa te rodel a hoj leske igen chibaľinen. „So keraha?“ phučľa o Štefkus le Belastar, „džaha andro dis, či mek použaraha? Talam pes dodžanaha butter.“ The bizo, dodžanle pes, sar pes o raja, so hine pašal o kral'is, ašarnas a sar hine rade, hoj o čhave adaj nane. Le čhavenge maj dogeľa, hoj oda has lengeri but'i len andal o dis te dochudel. „Džanes so, džas andro dis maj,“ phend'a o Belas, „te pes dodžanena, hoj sam adaj, bičhavna pre amende ajci peskere manušen, hoj amen chana pal kadi luma. Te avaha andro dis, odoj pes džanaha te ochraňinel a bizutnones pes sikhavna kole, ko amen kamle te murdarel.“ Sar phende, avka kerde.

So čak pes sikhade paš e bari kapura, maj o slugadža, so odoj sogalinenas, len prindžarde a has len igen bari loš, hoj hine saste, hoj dživen. Bičhade vaš o nekbarer inasiš. Sar pes došund'a, hoj o čhave avle pale, maj len iľa andre. Parancoľ'ind'a, hoj lenge te keren nekfeder chaben a geľa te phenel le kral'iske, hoj hine pale. O kral'is has igen bachtalo, hoj o čhave avle pale a diňa len te vičinel ke peste. Adaj leske mušinde te rozphenel sa, so

pes lenca ačhiľa. O kral'is čak šunelas a nakamelas te paťal peskere kanenge.

Pre aver d'ives diňa te zvičinel savoren, so leske sogalinenas. Sar imar odoj terđonas, vičind'a le čhaven. Musaj te phenel, hoj pre vare-save sar te čidiđahas kerado paňi. Ačhile sar mule, sar dikhle le čhaven. O kral'is chudľa te vakereľ: „Vareko kamľa, hoj kale duj mire lačhe the paťivale manuša adarig te našľon. Nachibaľinenas but a šaj ule mule. Paťan mange, hoj avaha pre oda, ko kada kerďa a chudela oda, so zasogalinel. Oda jekh, či oda baro raj, vaj čoro, so adaj sogalinel.“ Pre aver d'ives o kral'is peske diňa te zvičinel paľis peskera gru-

pa. Lengero predešis čak dikhelas a bond'arlas le šereha. Pandždžene chibaľinenas. „Nakampel len te rodel, korkore pes pridžanle, hoj oda has lengeri but'i te del te čoreľ le čhaven. Sar pes adaj sikhavna, minďar len chuden a phanden andre,“ parancoľ'ind'a o kral'is. „Me gondol'inaľ, hoj len adaj imar šoha nadikhaha. Jon džanen, hoj ke tute, mro kral'ina, sa našade,“ phend'a o Belas. „Mi len len o benga, tumen san saste a oda hin ešebno,“ phend'a o kral'is.

Pregel'a vaj jekh kurko, ki o kral'is pes doand'a o hiros, hoj okle pandždžene, so našľile andal o dis, pes dine ki o slugadža avre kral'iske. Oda kral'is nahas lačho manuš, ňikas nadelas smirom, sakoneha ľi-džalas o mariben. „No,“ phend'a o Belas, „či mek nathovna andre kola maribena o šero.“ „So peske kerde, oda len hin,“ phend'a o kral'is, „buter pal lende nakamav te šunel aňi lav.“

Avka o čhave ačhile andro dis le kral'iske paš o vast. Sogalinenas, sar nekfeder džanenas. Sar imar has sa, sar kamel te el, gele o čhave pal o phuro gadžo the gadži te sikhavel, hoj hine saste a dovakerde pes, hoj odoj avna te chulajinel lengeri daj le nekternedere čaha, le Jan-

čuha. O phuro the e phuri has igen rado, hoj pre phuripen lenca vereko ela. Naľikerďa but a e daj the o Jančus avle ko phure. Jon len sa sikhade, sar te chulajinel. Avka peske achafonas, hoj o Jančus the e daj len vičinenas babo the papu, a o Belas the o Štefkus tiž, bar te dživnas pro dis. Aľe la da the le phuren avnas te dikhel, sar čak birinenas. Avka savore dživnas bachtales.

O Belas the o Štefkus peske ile romňijen, komtesen. O bijav kerde pro statkos a svedkoske lenge has korkoro o kral'is. O phure nadžanle, sar le čhavenge te paľikerel, hoj pro phuripen zadžd'ile ajsi bacht. Avka dživnas mek but berša jekhetanes, bachtale, a te na mule, dži adaďives dživen.

A so pes ačhiľa okle pandže dženenca? Savoren murdarde andro mariben. Oka kral'is, so pes sakoneha marlas, prekhelďa o mariben. O aver kraľa pes sthode jekhetane a zatradle les ži andro paňi. Ako-restart peske pre lende naufind'a te demel. Sako has rado, hoj le bari-kane kral'iske terďile pre men. Mi el rado, hoj les tiž nazatradle andro paňi a hoj les mukhle te dživel, vakernas peske o nipi.

Andrej Giňa

O dvou bratrech

Dokončení z RH 7–8

Staří byli moc rádi, že je zase vidí. Hned jim přinesli na stůl nejlepší jídlo. Chlapci jim museli vyprávět, co všechno dělali a co se jim přihodilo. Stařík a stařenka jen překvapeně kroutili hlavami. „Vždyť mohlo být po vás, ještě stěsti, že vás nezabili! Však jste je před ostatními pořádně ponížili. No, ale teď už nepůjdete nikam. Zůstanete u nás a převezmete hospodářství,“ povídá stařík. „Jste pro nás jako rodina, ale ještě tu nemůžeme zůstat. Nemůžeme těm pánům odpustit, že nás chtěli zprovodit ze světa.“ „Nechod'te nikam,“ prosila je stařenka, „vidíte, co s váma udělali. Kdybyste se jim zase dostali do rukou, živí se z nich už nedostanete. Chcete ztratit svoje mladé hlavy? To bysme nepřežili, a co teprve vaše matka. Vždyť jste jako naši vlastní synové, i když jsme vás na tento svět nepřivedli. Moc vás prosím, nechoďte nikam, bojím se, že to špatně dopadne. Tady máte všechno a můžou tu žít ještě vaše děti.“ Ale chlapci si nedali nic vymluvit. Po pár dnech se sbalili a vyrazili zpět do města, kde se jim ta krívda stala.

Zašli do hospody, sedli si stranou a poslouchali, co si lidi povídají. Tak se dověděli, že král je dal hledat po celé zemi a že mu hodně chybí. „Co uděláme,“ zeptal se Štefko Bély, „půjdeme na zámek, nebo ještě chvíli počkáme, jestli se dozvíme víc?“ A skutečně, brzy se dověděli, jak se páni z královské družiny naparují a jak jsou rádi, že chlapci ze zámku zmizeli. Chlapcům hned došlo, že to byla jejich práce. „Víš co, půjdeme na zámek hned,“ řekl Béla, „jestli se dozví, že jsme se vrátili, pošlou na nás zase ty svoje lidi, aby se nás zbavili navždycky. Když budeme na zámku, budeme mít víc možností se bránit, a brzo se tam určitě ukážou ti, kteří nám usilují o život.“ Jak řekl, tak udělali.

Jen co se objevili u hlavní brány, vojáci, kteří tam stáli na stráž, je poznali a měli velkou radost, že je vidí živé a zdravé. Poslali pro nejvyššího komořího, který je hned vzal dovnitř do zámku. Poručil, aby jim kuchaři připravili nejlepší jídlo, a spěchal oznámil králi, že se chlapci vrátili. Král byl velice šťastný, že jsou zpátky, a okamžitě je dal zavolat k sobě. Museli mu vyprávět všechno, co se s nimi stalo. Král jen poslouchal a nechtěl věřit svým uším.

Druhý den dal svolat všechny, co na zámku sloužili. Když se všichni sešli, nechal zavolat chlapce. To se ví, pro některé pány to bylo, jako když je polije horkou vodou, když se chlapci před nimi objevili. Zírali na ně jako zařezaní. Pak král ke všem promluvil: „Někdo se snažil, aby tito dva poctiví a dobří chlapci

odsud zmizeli. Nechybělo mnoho a byli by bídně zahynuli v lese. Věřte mi, že přijdu na to, kdo to chtěl udělat a dostane, co si zaslouží. Je jedno, jestli je to velký pán nebo někdo, kdo na zámku slouží.“ Druhý den nechal král znovu svolat svou družinu. Vůdce družiny jen kroutil hlavou, když zjistil, že pět pánů chybí. „Není třeba je hledat, sami se tím usvědčili, že to byli oni, kdo chtěl chlapce zabít. Kdyby se tu ještě náhodou ukázali, ihned je chyt'te a zavřete,“ poručil král. „Já myslím, že už je tu nikdy neuvidíme. Oni vědí, že u tebe, králi, ztratili důvěru,“ povídá Béla. „Ať je vezme třeba čert, vy jste se ve zdraví vrátili a to je hlavní,“ řekl král.

Asi za týden se ke králi donesla zpráva, že se těch pět zmizelých pánů objevilo v sousední zemi a dali se k vojákům místního krále. Ten

král ale nebyl dobrý člověk, svým sousedům nedal pokoj, s každým se hned pouštěl do války. „No,“ řekl Béla, „jen aby v těch válkách nepřišli o hlavu.“ „Co chtěli, to mají,“ na to král, „víc už o nich nechci slyšet.“

Tak chlapci zůstali na zámku a sloužili králi co nejlépe. Když bylo všechno jak má být, vydali se zase na čas ke stařečkům, ukázat se, že jsou v pořádku. Domluvili se, že se k nim na statek nastěhuje jejich matka a nejmladší bratr Janči. Staří byli šťastní, že na stará kolena nezůstanou sami. Netrvalo dlouho, na statek přišla matka s Jančem a staří je začali učit, jak se starat o hospodářství. Tak dobře si porozuměli, že jim začali říkat babičko a dědečku.

A stejně tak i Béla a Štefko, i když žili na zámku. Často ale jezdili na statek navštěvovat svou rodinu. Všichni žili šťastně a chlapci

si našli na zámku nevěsty, komtesy. Svatbu uspořádali na statku a za svědka jim šel sám král. Starý sedlák se ženou nevěděli, jak mají chlapcům poděkovat, že se ve stáří dočkali takové radosti. Tak žili šťastně pohromadě ještě mnoho let, a jestli nezemřeli, žijí dodnes.

A co se stalo s těmi pěti proradnými pány? Všichni byli zabiti ve válce. Ten král, který s každým hned válčil, nakonec válku prohrál. Ostatní králové se proti němu spojili a zahnali jeho vojsko až do moře. Od té doby si už zlý král netroufal do žádné země vpadnout. Všichni si pochvalovali, že tomu nafoukanci konečně sklaplo. A mohl být rád, že ho taky nezahnali do vody, a nechali ho naživu. Tak se to mezi lidmi vyprávělo.

Andrej Giňa

Přeložila Martina Vyziblová.

Foto: internet

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798

e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz

MHD: tram. 2, 4, 11, zast. Tkalcovská, tram. 3, 5, 9, zast. Dětská nemocnice

Program na září 2013

OTEVÍRACÍ DOBA V NEDĚLI PRODLOUŽENA DO 18⁰⁰ (poslední vstup v 17¹⁵)

Výstavy

identita TA

Výstava identita TA představuje současnou tvorbu umělkyní Tamary Moyzes, Lenky Klodové, Lady Gažiové, Věry Kotlárové, Blanky Jakubčikové, Tani Magy a Karolíny Kohoutkové. 18. 5.–22. 9. 2013

Umění zabíjet

Fotografie Lukáše Houdka rekonstruuji vybrané masakry německého civilního obyvatelstva na území dnešního Česka v roce 1945. Autorova rekonstrukce některých zločinů, kterých se po druhé světové válce dopouštělo české obyvatelstvo na Němcích, je pokusem vyrovnat se s dosud opomíjeným obdobím českých dějin. Moment tabuizace je na fotografiích přítomen ve formě neživých aktérů akcí – panenek Barbie s atributy odpovídajícími dobové atmosféře. 23. 5.–22. 9. 2013

Beautiful People

V letech 2008–2011 fotografoval slovenský umělec Šymon Kliman portréty obyvatel romských osad

v okolí Kežmaroku. Série portrétů Beautiful People, za niž autor získal Cenu evropského občana roku 2012, byla dosud vystavena v Bratislavě, v Ostravě a Bruselu. V Muzeu romské kultury je instalována v prostoru kavárny a recepce. Vstup zdarma. 4. 9. 2013–12. 1. 2014

FILMOVÝ ČTVRTEK V MORAVSKÉ ZEMSKÉ KNIHOVNĚ

23. 5.–22. 9. 2013
Debut romské režisérky Laury Halilovicové Já, moje romská rodina a Woody Allen. S malou ruční kamerou dokumentovala autorka historii a současnost své rodiny, která přišla do Itálie koncem šedesátých let z Bosny a Hercegoviny. Úsměvný snímek nabízí netradiční pohled na romskou komunitu z jejího středu. Autorka sama vstupuje do děje v momentě, kdy ji rodina nutí se vdát, což ona odmítá. Jejím snem je stát se filmovou režisérkou.

Já, moje romská rodina a Woody Allen, Itálie, 2009, 50 min. 19. 9. 2013 v 18 hod., Moravská zemská knihovna (Kounicova 65a, Brno). Vstup zdarma.

Otevírací doba • po a so zavřeno • út–pá 10–18, poslední vstup 17¹⁵ • ne 10–18, poslední vstup 17¹⁵

Sdružení Aver dživipen (Turkmenská 1612, Vsetín 755 01) pořádá 4. ročník akce

Talent Zlínského kraje 2013

Kde? V Domě kultury Vsetín

Kdy? 17. října od 14 do 18 hod. (pro účinkující od 12 hod.)

program:

1. Zahájení, zdravice hostů
2. Romská hymna
3. Taneční, pěvecké a recitační vystoupení dle harmonogramu

závazná přihláška

jméno a příjmení:
adresa:
datum narození:
telefonní číslo:
e-mail:
kategorie, do které se přihlašuji (zatrhněte)
☐ zpěv
☐ hra na hudební nástroj
☐ taneční vystoupení (sólo x skupina)

4. Hodnocení
5. Vyhlášení vítězů

Zázemí pro účinkující a drobné občerstvení zajištěno.

Pro zdárný průběh této akce prosíme o vyplnění následujících údajů:

Jméno souboru/jednotlivce: Název vystoupení (tance/písně/skladby):
.....
Celkový počet účinkujících: Délka vystoupení:
Obor (☐ tanec ☐ zpěv ☐ hra na hudební nástroj):

Vyplňte a účast potvrďte do 15. září mailem na adresu: milan.lesko@centrum.cz

Češi a cizinci se poznají díky projektu „V šest před domem“

Více jak stovka lidí zažije v první polovině září v Brně v Parku Lužánky netradiční setkání kultur přímo v místě bydliště. Startuje totiž první ročník integračního projektu „V šest před domem“ sdružení Slovo 21.

Ten spojuje Čechy a cizince z třetích zemí žijící v sousedství formou společného posezení u dobrého jídla, pití a pestrého kulturního programu.

V pátek 13. září v osmnáct hodin se budou moci na otevřeném prostranství v Parku Lužánky setkat sousedé z řad cizinců a Čechů a navzájem se dozvědět o pestrosti kultur ve svém bydlišti. Již samotný název projektu „V šest před domem“ vyzývá Čechy a cizince k tomu, aby vyšli ven a sešli se se svými sousedy, které běžně pouze míjejí.

Netradiční projekt chce české společnosti vzkázat, že zde žije pospolu mnoho kultur, které nelze jen tak přehlížet. Celkem se uskuteční deset setkání, do kterých se zapojí zhruba 1 000 osob. V šest před domem se tak postupně sejdou lidé v pěti krajích České republiky – Praze, Jihomoravském, Jihočeském, Plzeňském a Pardubickém kraji.

Rena Horváthová

Eruditio Publica opakuje v Brně seminář Společně proti extremismu

V termínu 10.–11. října 2013 se v Brně uskuteční seminář Společně proti extremismu, který jsme byli nuceni v červnu kvůli povodním zrušit. Trvá-li váš zájem, budeme rádi, pokud se na akci opět zaregistrujete. Informace k místu konání a další organizační záležitosti zašleme všem přihlášeným v září.

Petra Papiežová Vejvodová

Pracovnice sdružení Eruditio Publica, www.eruditiopublica.com
tel.: 604 652 456, e-mail: petra.vejvodova@eruditiopublica.com

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srnm.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100

Vydávání Romano hangos podporuje Ministerstvo kultury České republiky

PŘEDPLATNÉ ROMANO HANGOS	
Příjmení a jméno:	Ulice, číslo domu:
PSC, místo:	Datum narození:
E-mail:	Telefon:
Název a sídlo peněžního ústavu:	Číslo účtu:
Název organizace:	Adresa:
IČO:	DIC:
Počet objednaných výtisků:	Od čísla:
Způsob platby: ☐ hotově ☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol: ☐ složenkou ☐ bankovním převodem na fakturu	
Vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Bratislavská 65a, 602 00 Brno. Komerční banka Brno-město; číslo účtu: 27-488570217/0100. Cena předplatného na rok 2013 činí 230 Kč.	